Нова українська школа

Наталя Будна, Тетяна Гладюк,
Світлана Заброцька, Людмила Лисобей, Наталія Шост

Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ

ЧАСТИНА 1

клас

МОЯ ШКОЛА

Із цього розділу ми дізнаємося про права і обов'язки школярів, спільноту класу та шкільні традиції.

А також — що вивчає інформатика, які надзвичайні ситуації можливі у школі та як уникнути небезпеки на шляху до школи.

МІЙ ДІМ — ЗЕМЛЯ

Нептун
Уран
Сатурн
Марс
Венера
Меркурій
Комета
Пояс астероїдів
Земля
Місяць
Юпітер

Ми дізнаємося про зорі і планети, про форму Землі, причини зміни дня і ночі та пір року, про явища природи, погоду та її складові.

А також навчимося користуватися глобусом, термометром; ознайомимося з інформаційними процесами та видами сучасних комп'ютерів.

ОСІНЬ

Ми будемо розпізнавати осінні явища в неживій та живій природі; дізнаємося про патріотів України; відвідаємо музеї та пам'ятні місця рідного міста (села).

А також ознайомимося з будовою комп'ютера й довідаємось про інші пристрої для роботи з інформацією.

МОЄ ЗДОРОВ'Я
Ми дізнаємося, що таке особиста гігієна, для чого людині потрібно загартовуватися, що таке звичка, порядок і дисципліна.
А також — про використання комп'ютерних пристроїв для навчання.

ЗИМА
Ми ознайомимося із зимовими явищами в неживій та живій природі, дізнаємося про турботи людей узимку.
А ще навчимося визначати спільні та відмінні властивості об'єктів і довідаємося, які об'єкти називають інформаційними.

Наталя Будна, Тетяна Гладюк,
Світлана Заброцька, Людмила Лисобей, Наталія Шост

Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ

Підручник для 2 класу закладів загальної середньої освіти

(у 2-х частинах)

Частина 1

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України

ТЕРНОПІЛЬ
НАВЧАЛЬНА КНИГА — БОГДАН
2019

УДК 3:502.2:613.955:37.035.3(075.2)
Б 90

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
(наказ Міністерства освіти і науки України від 28.03.2019 №407)

ВИДАНО ЗА ДЕРЖАВНІ КОШТИ. ПРОДАЖ ЗАБОРОНЕНО

Підручник створено за типовою освітньою програмою,
розробленою під керівництвом О. Я. Савченко

Авторський колектив: Наталя Будна, Тетяна Гладюк,
Світлана Заброцька, Людмила Лисобей, Наталія Шост

Будна Н. О.

Б 90 Я досліджую світ : підручник для 2 кл. закладів загальн. серед. освіти : у 2-х ч. Ч. 1 / Н. О. Будна, Т. В. Гладюк, С. Г. Заброцька, Л. В. Лисобей, Н. Б. Шост. — Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2019. — 144 с. : іл.

ISBN 978-966-10-5777-6

Підручник за своїм змістом відповідає Державному стандарту початкової освіти та типовій освітній програмі, розробленій під керівництвом О. Я. Савченко.

Для учнів 2 класу.

УДК 3:502.2:613.955:37.035.3(075.2)

Охороняється законом про авторське право.
Жодна частина цього видання не може бути відтворена
в будь-якому вигляді без дозволу видавництва.

Завантажуйте безкоштовний інтерактивний додаток,
використовуючи детальну інструкцію, за посиланням:
bohdan-digital.com/edu2/
https://imzo.gov.ua/pidruchniki/elektronni-versiyi-pidruchnikiv/

Тех. підтримка: (0352) 52-06-07, 067-352-09-89; admin@bohdan-digital.com

© Будна Н. О., Гладюк Т. В., Заброцька С. Г.,
Лисобей Л. В., Шост Н. Б., 2019
© Навчальна книга – Богдан, 2019

ISBN 978-966-10-5777-6

Освітні галузі:

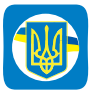 — громадянська та історична

— соціальна і здоров'язбережувальна

— природнича

— технологічна

— інформатична

Дорогий другокласнику!
Дорога другокласнице!

Ми, Дмитрик і Наталочка, вітаємо тебе на наступній сходинці до знань про навколишній світ.

Разом із підручником ми продовжимо досліджувати і пізнавати таємниці природи, сучасне і минуле нашої країни, вчитися піклуватися про своє здоров'я, дотримуватися правил безпечної поведінки в різних ситуаціях. А ще ознайомимося з основами науки інформатики, навчимося самостійно працювати з інформацією та застосовувати на практиці набуті знання.

Учися, дитино, бо вчитися треба!
Учися, голубко, хай розум не спить,
хай серце, і воля, і дух росте в силу,
хай книжка розкрита любові навчить...

Володимир Масляк

Умовні позначення:

— поміркуй, виконай завдання

— скринька порад

— попрацюй у парі

— прочитай

— попрацюй у групі

— пограй у гру

— дослідй

— словничок

— електронний додаток

Вступ

Як ти провів/провела свої перші літні канікули? Про що дізнався/дізналася?

Я дізнався, що найповільніші істоти на нашій планеті — равлики.

Вони так помалу рухаються, що за одну хвилину долають відстань, яка дорівнює приблизно 6 сантиметрів.

А я дізналася, чому не можна поливати рослини, коли на них падає сонячне проміння. Виявляється, коли пече сонце, крапельки води на листочках збирають його промені, немов збільшувальні скельця. Від цього рослина може отримати опіки.

Обговоріть, у яких мальовничих куточках України ви побували. Поділіться своїми враженнями.

Де ти мрієш іще побувати? Про що хочеш дізнатися?

МОЯ ШКОЛА

Із цього розділу ми дізнаємося про права і обов'язки школярів, спільноту класу та шкільні традиції.

А також — що вивчає інформатика, які надзвичайні ситуації можливі у школі та як уникнути небезпеки на шляху до школи.

Права та обов’язки школярів

Що ти знаєш про права і обов’язки школярів?

Тобі, напевне, доводилося чути вислів «людина має право». Що це означає? Візьмімо для прикладу право на медичну допомогу. Якщо ти захворієш чи отримаєш травму, тобі обов’язково мають допомогти медичні працівники.

Кожна людина має не тільки права, а й обов’язки. Певні обов’язки є і в тебе.

Обо́в’язок — те, чого треба завжди дотримуватися; що слід неодмінно виконувати.

За поданими ілюстраціями обговоріть, які права та обов’язки є в учнів.

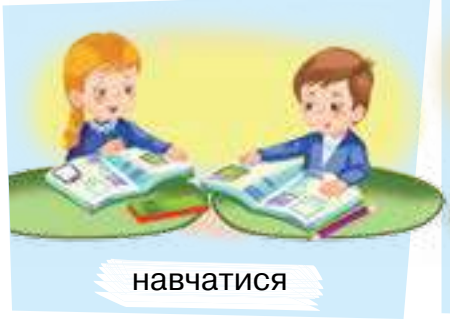

навчатися

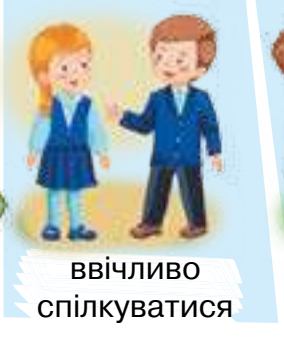

ввічливо спілкуватися

відпочивати

дотримуватися чистоти і порядку

поважати старших та одне одного

піклуватися про інших

Які права одне одного порушили діти? Чому важливо ставитися до інших з повагою?

Жахливі слова

Дівчинка гарненька,
хлопчик чепурненький
посварились у дворі,
щось не поділили в грі.
— Ти — дурна!
— Ти — дурень сам!
— Ну, тобі я зараз дам!
Так кричали діти,
що здійнявся вітер,
сонечко злякалося —
в хмару заховалося.

Тетяна Лисенко

Стався до інших так, як ти хочеш, щоб ставилися до тебе.

Дмитрику, а до кого можна звернутися по допомогу, якщо порушують твої права?

На мою думку — до батьків, близьких родичів, учителів, поліцейських.

А як думаєш ти? До кого звертаєшся у разі порушення твоїх прав? Чому?

Кожна дитина має право на любов, піклування та захист з боку рідних і держави.

Безпека у школі

Від чого залежить безпека у школі?

Ти вже навчаєшся у другому класі. У школі все тобі звичне і знайоме. Проте навіть тут можуть виникнути небезпечні ситуації.

Небезпе́чні ситуаці — ті, що загрожують здоров'ю і навіть життю людини.
Безпе́ка — відсутність загроз.

Обговоріть поведінку зображених учнів у школі. До яких наслідків це може призвести? Що ви порадили б цим дітям?

Наталочка вважає, що небезпечні ситуації у школі виникають через порушення учнями правил поведінки. А як думаєш ти?

Дослідіть, що змінилося на території вашої школи. Які небезпеки тут можуть підстерігати учнів? Чому?

Що трапилося з Вовчиком? Чому?

Не бігай на перервах

На перерву Вовченя
мчить стрілою навмання.
Полякалися звірята —
геть з дороги утікати.
Хто не встиг, той, звісно, впав.
Вовчик далі прямував.

Тільки стінка не тікала,
мов на варті, все стояла.
Бац! — у стінку Вовчик наш,
заяскріло в очах аж...
Простягнувся і лежить —
довго ще не побіжить...

Світлана Гарбуз

Щоб не трапилося біди, дотримуйся правил поведінки у школі.

Шляхи виходу учнів зі школи у разі виникнення надзвичайних ситуацій

Чому потрібно добре знати основні та запасні виходи зі школи?

Розгляньте зображені ситуації. Обговоріть, як діяти у таких випадках.

На жаль, у школі можуть виникнути такі небезпеки: пожежа, витік газу, прорив труби, обвал стіни тощо.

Щоб швидко покинути приміщення, ознайомся з можливими шляхами виходу з нього та дотримуйся таких правил:

НЕ ПАНІКУЙ

СЛУХАЙ УЧИТЕЛЯ

НЕ ВІДСТАВАЙ

Розгляньте шляхи виходу з актового залу школи. Спробуйте визначити напрям руху:
1 група — для Наталочки;
2 група — для Дмитрика,
щоб вони якнайшвидше покинули приміщення.

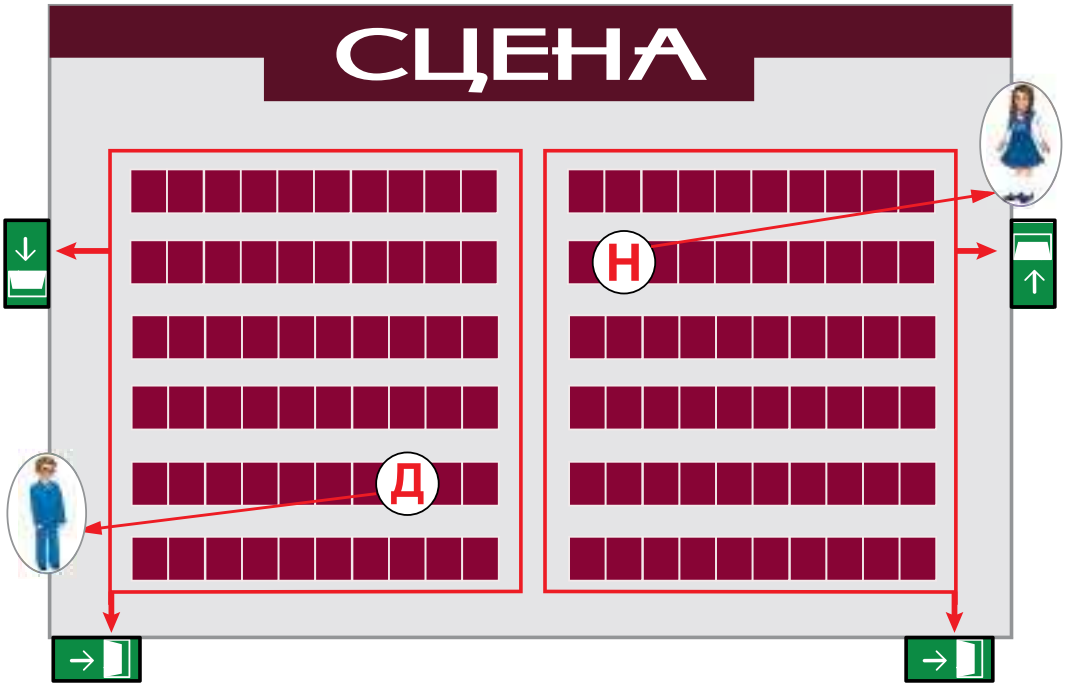

1. Дослідіть шляхи виходу з приміщень вашої школи.
2. Потренуйтеся, як можна швидко вийти з класу, спортзалу, бібліотеки, їдальні.

Блокнот-планер

Виготов блокнот-планер за поданим зразком.

1.
2.
3.
4.
5.

ІНФОРМАЦІЯ. ДІЇ З ІНФОРМАЦІЄЮ

Що вивчає інформатика. Правила поведінки в комп'ютерному класі

Як ти розумієш зміст слова «інформація»?

Розгляньте малюнок. Підготуйте відповіді на запитання.

1. Яка пора року зображена на малюнку? Чому ви так вважаєте?
2. Що роблять діти та дорослі?
3. Що можна дізнатися про кафе?

Спостерігаючи за навколишнім світом, спілкуючись, читаючи, ми про щось дізнаємося — тобто, отримуємо **інформацію**.

Розкажи про себе. Поміркуй, у яких ситуаціях ця інформація є важливою.

У сучасному світі люди отримують дуже багато інформації. Як працювати з нею, нам підкаже наука **інформатика**. А впоратися з величезним потоком інформації допоможе універсальний пристрій — **комп'ютер**.

Як потрібно поводитися в комп'ютерному класі? Чому? Ознайомся з основними правилами.

Правила поведінки під час роботи з комп'ютером

Не вмикай комп'ютер без дозволу вчителя.

Відстань від очей до екрана монітора має бути не менше ніж **50 см**.

Не торкайся екрана монітора.

Працюй за комп'ютером не більше ніж **15 хв**.

Не клади нічого на клавіатуру.

Не намагайся відновити роботу комп'ютера самостійно. Негайно поклич учителя!

Не торкайся дротів, розеток.

За наведеними умовними знаками доповніть правила поведінки в комп'ютерному класі.

З'ясуй, яке слово можна утворити з поданих слів.

ІНФОРМАЦІЯ + АВТОМАТИКА = ?

Спільнота класу

Що таке спільнота класу?

Коли ми говоримо «клас», це може означати як приміщення, де ти навчаєшся, так і учнів, котрі навчаються в ньому.

Кла́сна спільно́та — група дітей, які мають між собою багато спільного: завдання, учителів, приміщення, друзів, правила.

Пригадай, які цікаві події відбулися у твоєму класі минулого року. Що ви зробили спільно, аби кожному було комфортно серед однокласників?

Яких правил важливо дотримуватися у класній спільноті? Чому? Які з них діють у вашому класі?

Чому із Максимком ніхто не хотів дружити?

Гарний хлопець

Гарний хлопець наш Максим,
та ніхто не дружить з ним,
бо дере він свого носа
навіть вище хмарочоса.

Марія Пономаренко

Ти, звичайно, хочеш, аби однокласники тебе любили і поважали, не кривдили, а допомагали й підтримували.

Як же цього досягти? Що потрібно робити?

Звертайся до однокласників на ім'я; намагайся бути привітним, ввічливим, доброзичливим; нікого не ображай, роби добрі справи, допомагай іншим.

Добрози́чливий — той, який зичить (бажає) людям добра, співчутливо ставиться до інших, піклується про них.

Обговоріть, хто із зображених учнів ставиться до своїх однокласників доброзичливо, а хто — ні. Поміркуйте, як можна помирити дітей.

Придумайте мирилку і розіграйте сценку примирення.

Культура спілкування

Для чого потрібно вміти спілкуватися?

Ти живеш серед людей, щодня спілкуєшся зі своєю сім'єю, друзями, вчителями.

Спілкува́тися — підтримувати взаємні стосунки, розуміти одне одного.

У різних ситуаціях люди спілкуються по-різному, але важливо завжди з повагою ставитися до співрозмовника.

Поміркуйте, хто із зображених дітей уміє спілкуватися, а хто — ні.

Дмитрику, а ти вмієш спілкуватися?

Так, умію.
Я уважно слухаю і не перебиваю співрозмовника.
Не викрикую, не розмахую руками, не вживаю грубих слів.
Завжди говорю правду.
Поважаю право кожного мати свою думку.

Розіграйте сценки спілкування з однолітками, вживаючи слова ввічливості.

Поясни, що означає фраза «слів на вітер не кидай».

Щире слово

Ти ж бо добре пам'ятай:
слів на вітер не кидай.
Перш ніж хочеш щось сказати,
треба добре міркувати.
Адже мудре, щире СЛОВО —
спілкування є основа.

Марія Пономаренко

Люди можуть спілкуватися і без слів — за допомогою міміки і жестів.

Же́сти — зміна положення, рухи тіла.
Мі́міка — вираз обличчя.

Обговоріть, що означають жести та міміка зображених дітей.

Культура спілкування — це ввічливі слова і добрі вчинки. Культурна поведінка прикрашає людину, допомагає їй спілкуватися з іншими.

Шкільні традиції

Що таке традиції?

Школа — твоя друга домівка. Адже тут ти проводиш доволі багато часу: здобуваєш знання з різних предметів, розвиваєш свої здібності, вдосконалюєш уміння. А ще — вчишся спілкуватися з однолітками, дружити.

У школі, як і в кожній родині, є будні і свята, є свої традиції.

Традиці школи — це ті визначні події, які об'єднують учнів, учителів та батьків в один колектив, одну велику родину.

Привіт, Дмитрику і Наталочко!
Як у вашій школі відзначили День знань?

Привіт, друзі!
У нашій школі існує традиція святкувати День знань на природі. Ми гралися, співали, відпочивали. Було дуже весело.

Які шкільні традиції зображено на світлинах?

Дізнайтеся: *1 група* — про традиції рідної школи; *2 група* — про видатних людей, які навчалися у вашій школі; *3 група* — якою була ваша школа в минулому.

* * *

Наша рідна школа біля гаю
схожа на літак-аероплан.
Цей літак щоранку вирушає
до Країни творчості і знань…

Анатолій Качан

Пофантазуйте, ніби ви подорожуєте на машині часу. Розкажіть, якою ви побачили школу майбутнього.

Уяви себе репортером. Візьми у батьків або родичів інтерв'ю на тему «Традиції школи, у якій ви навчалися».

Підставка для шкільного приладдя

Виготов підставку для шкільного приладдя за поданим зразком.

1.

2.

3.

Інформація та повідомлення

Завдяки чому людина отримує інформацію?

Розгляньте малюнок. Обговоріть, за допомогою яких органів чуття зображені люди сприймають інформацію.

Інформація передається за допомогою повідомлень.

Повідо́млення — це звуки, символи, жести, умовні сигнали тощо.

Повідомлення розрізняють за **способом сприйняття** та **способом подання**.

За способом сприйняття повідомлення бувають:

зорові | нюхові | слухові | смакові | дотикові

За способом подання повідомлення бувають:

текстові

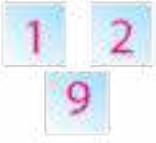

числові

умовні сигнали і жести

графічні

комбіновані

звукові

Наталочка підготувала малюнки. Допоможи їй визначити, які це повідомлення за способом подання та за способом сприйняття.

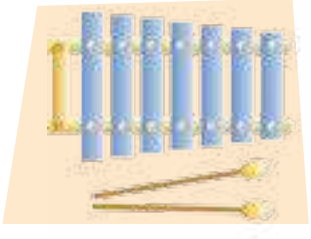

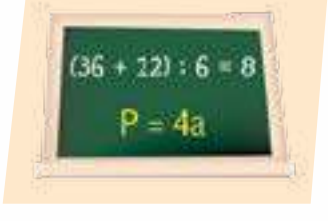

Обговоріть, які повідомлення ви отримуєте протягом дня. До якого типу повідомлень вони належать за способом сприйняття та за способом подання?

Наведіть приклади повідомлень, якщо обмін інформацією відбувається:

1 група — між людьми; *2 група* — між людьми і тваринами; *3 група* — між людьми і технічними пристроями.

Логічна задача

Склади слово, розмістивши літери у порядку зростання поданих чисел.

М	І	Н	Р	А	Я	Ц	О	Ф	І
6	9	2	5	7	10	8	4	3	1

МІКРОРАЙОН ШКОЛИ

Дорога до школи

Як безпечно дістатися до школи?

Ти вже знаєш, що найближчий шлях до школи не завжди безпечний. На твоєму шляху не повинно бути будівельних майданчиків, смітників, каналізаційних люків — місць, де можна поранитися, забруднитися, впасти.

Обговоріть, хто із зображених дітей обрав безпечний маршрут до школи.

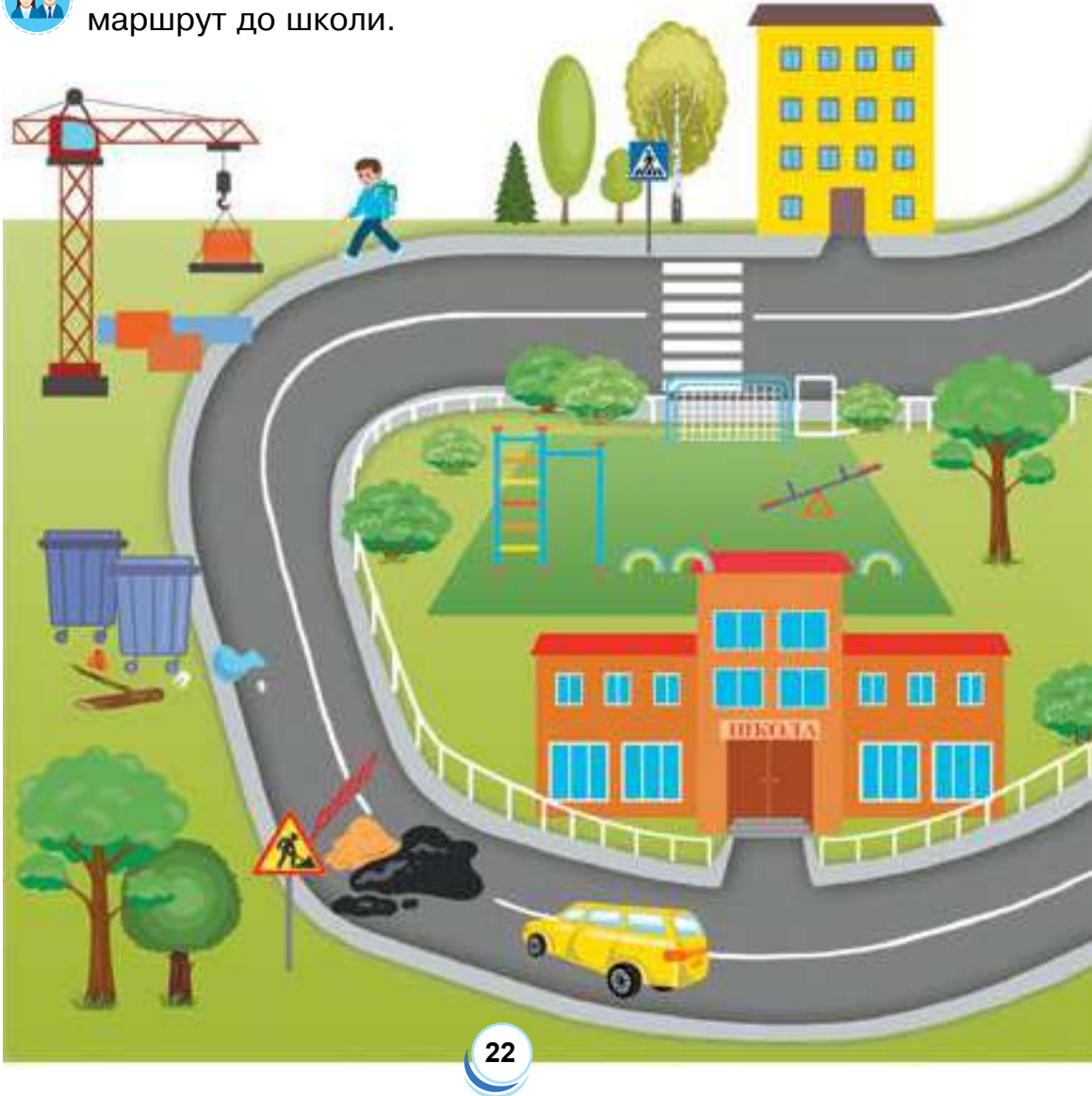

Які дорожні знаки зображено на малюнку? Що вони означають?

Разом із дорослими досліди мікрорайон своєї школи. Визнач і старайся оминати всі небезпечні місця на маршруті «дім — школа — дім».

Безпека на дорозі. Дорожня розмітка

Які бувають дороги? Які дороги є у твоєму місті (селі)?

Ти вже знаєш, що пішоходи повинні рухатися по тротуарах або пішохідних доріжках, а транспорт — по проїзній частині дороги. Якщо пішохідних доріжок немає, можна йти узбіччям.

Наталочка вважає, що по узбіччю потрібно рухатися назустріч транспорту. А як думаєш ти?

Відшукайте на малюнках пішохідні переходи. Як вони позначені? Пригадайте правила переходу доріг.

На дорогах можна побачити білі позначки. Це — **дорожня розмітка**. Вона допомагає регулювати рух транспорту і пішоходів.

Розглянь малюнок. Які лінії дорожньої розмітки тобі зрозумілі? Що вони означають? Чи доводилося тобі бачити таку розмітку у своєму місті (селі)?

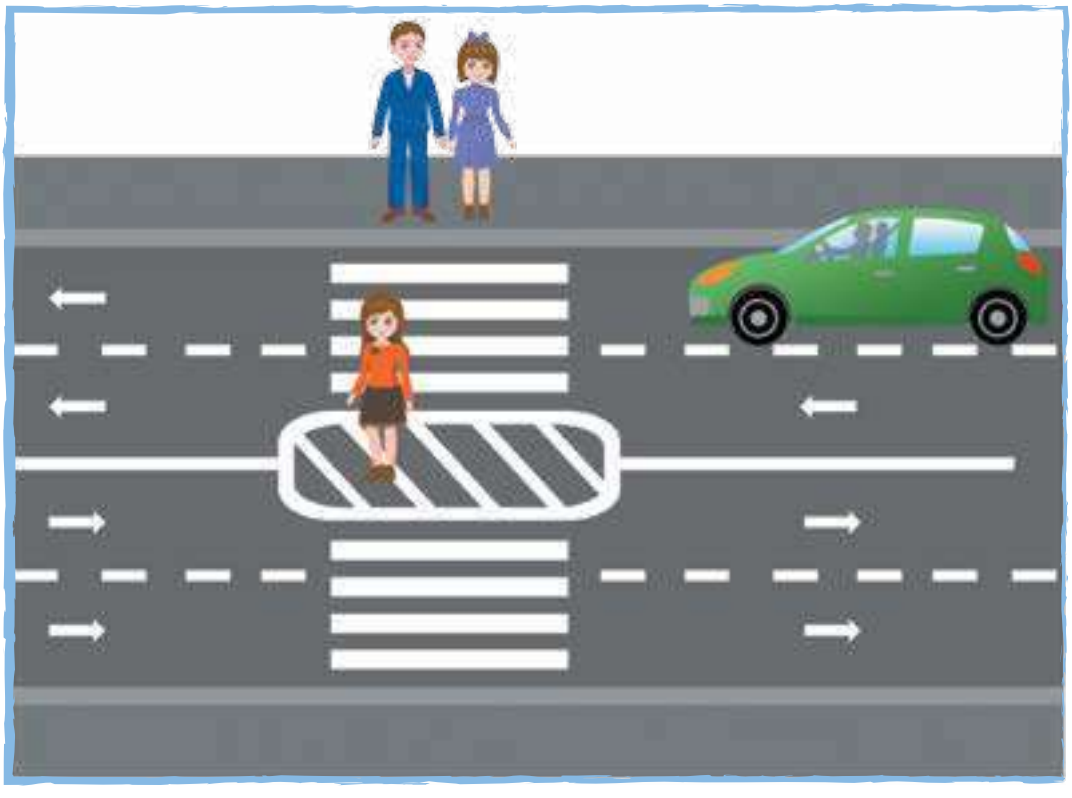

Відшукайте на малюнку «острівець безпеки». Поміркуйте, для чого він призначений. Який це тип повідомлення за способом подання?

На «острівцях безпеки» пішоходи можуть зупинитися, щоб пропустити транспорт.

Проведіть гру «Пішохід на дорозі»:

1 група — зображає транспорт;

2 група — пішоходів.

Ведучий контролює дотримання правил дорожнього руху.

Перехід дороги на регульованому і нерегульованому перехресті

Як потрібно переходити дорогу на перехресті?

Якщо дороги перетинають одна одну або розгалужуються в різні сторони, утворюється **перехрестя**.

Розгляньте малюнки. Обговоріть, якої форми бувають перехрестя. На що вони схожі? Яке із зображених перехресть, на вашу думку, регульоване?

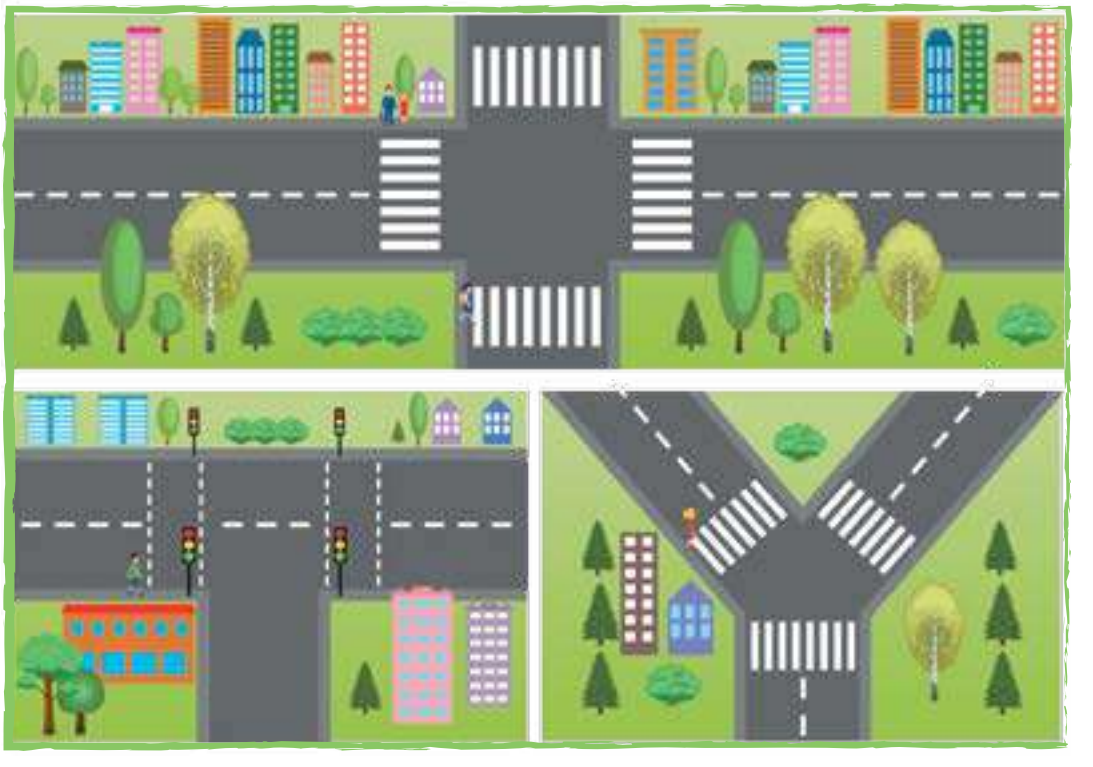

Перехрестя, на якому встановлено світлофори, називають **регульованим**. Якщо ж світлофори відсутні, то це — **нерегульоване** перехрестя.

Розіграйте ситуації переходу дороги на перехресті:

1 група — регульованому хрестоподібному;

2 група — нерегульованому Т-подібному.

Під час переходу дороги на нерегульованому перехресті потрібно бути дуже уважним/уважною.

Про яку лінію дорожньої розмітки говориться у вірші?

Перехід вулиці

Якщо на вулиці відсутній знак,
потрібно нам зробити так:
при дорозі зупинитись
і наліво подивитись.
Бачиш: транспорту немає —
до середини рушаєм.
Є тут лінія чудова —
не звичайна, розділова.
Знов на ній ти зупинись
і направо подивись.
Всі машини пропусти —
після цього можеш йти.

Віра Паронова

Доміно «Дорожні знаки»

Виріж картки із зображенням дорожніх знаків і пограй з однокласниками в гру доміно.

1.

2.

3.

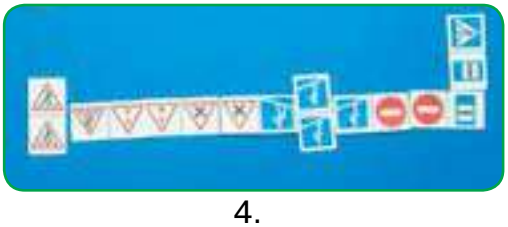

4.

Як ми сприймаємо інформацію. Інформація правдива і неправдива

Чи може будь-який предмет або явище містити інформацію?

Розгляньте малюнки і визначте, яку інформацію передано в кожному випадку. Для кого вона призначена?

Передайте одне одному наступні повідомлення без слів.

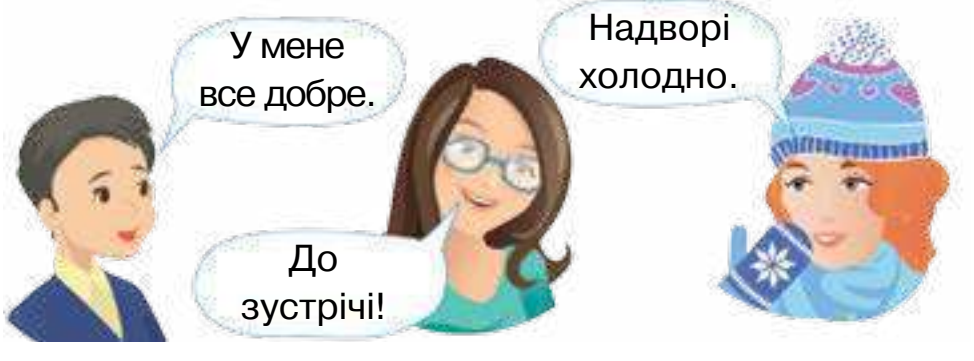

Наведіть приклади:

1 група — подання тієї самої інформації за допомогою різних повідомлень;

2 група — сприйняття того самого повідомлення різними людьми по-різному.

Прочитайте текстові повідомлення. Поміркуйте і визначте, які з них правдиві, а які — ні.

- 1 серпня — День знань.
- Тиждень має сім днів.
- Найближчий шлях до школи завжди безпечний.
- Горобець і голуб — перелітні птахи.
- Дорожня розмітка допомагає регулювати рух транспорту і пішоходів.
- Вовк — дика тварина.

Інформація може бути **правдивою** і **неправдивою**.

Розглянь малюнки. Поміркуй, яку інформацію вони містять: правдиву чи неправдиву.

Чи любиш ти фантазувати? Намалюй чарівного птаха.

Логічні задачі

1. «Переклади» одну паличку так, щоб рівність стала правильною.

2. Поміркуй!

- Чим закінчується вечір і починається ранок?
- Яке слово об'єднує 33 букви?
- Що важче: кілограм пір'я чи кілограм заліза?

Підсумовуємо разом

- На с. 6 знайди продовження речення: «Кожна людина має ...».
- Розкажи про свої обов'язки.
- На с. 10–11 відшукай малюнок, з якого взято цей фрагмент. Розкажи, як діяти у такій ситуації.

- Які правила є у твоїй класній спільноті?
- На с. 18–19 знайди продовження речення: «Традиції школи — це ...».
- На с. 24 відшукай зображення узбіччя. Як потрібно рухатися по ньому? Чому?
- Яке перехрестя називають регульованим?
  А На якому встановлено світлофори.
  Б На якому є підземний перехід.
  В На якому є дорожня розмітка.
- Розкажи, за допомогою чого люди отримують інформацію.
- На с. 21 знайди зображення повідомлення, переданого з допомогою жестів.
- Наведи приклади правдивої та неправдивої інформації.
- На с. 5 відшукай зображення комп'ютерного класу. Розкажи про правила поведінки в ньому.

МІЙ ДІМ – ЗЕМЛЯ

Ми дізнаємося про зорі і планети, про форму Землі, причини зміни дня і ночі та пір року, про явища природи, погоду та її складові.

А також навчимося користуватися глобусом, термометром; ознайомимося з інформаційними процесами та видами сучасних комп'ютерів.

ПЛАНЕТА ЗЕМЛЯ

Земля — планета, на якій я живу

Що ти знаєш про нашу планету?

Ми живемо на планеті Земля. Вдень бачимо земну поверхню, на небі — Сонце, хмари. Безхмарної ясної ночі нас зачаровує світло безлічі зір, казковий вигляд Місяця. Наша планета є частиною Сонячної системи, до складу якої входять: Сонце, планети, супутники планет, астероїди, комети тощо.

Зо́рі — це величезні розжарені газові кулі, що випромінюють світло.
Со́нце — найближча до Землі зоря.

Розглянь зображення Сонячної системи на с. 31. Прочитай назви планет. Визнач, яка за порядком від Сонця планета Земля.

Наталочко, чи знаєш ти, яку форму має Земля?

Так, я бачила фото нашої планети, зроблене з космосу.

Наша планета має форму кулі. Вона постійно обертається навколо своєї осі — уявного стержня, нахиленого під кутом. Ця вісь ніби проходить через усю земну кулю. Тому її так і називають — **вісь Землі**.

На знімку з космосу можна побачити, що більша частина поверхні нашої планети блакитного кольору, бо її займає вода, а ділянки суші — жовто-коричневі та зелені.

Уявіть себе інопланетянами, які прилетіли на планету Земля. Розкажіть про свої враження.

Дмитрику, а ти знаєш, що таке глобус і для чого він призначений?

Щоб люди краще зрозуміли, який вигляд має наша планета, вчені винайшли модель Землі — глобус.

Обговоріть, чим глобус подібний до планети Земля і чим від неї відрізняється.

Гло́бус — рухома модель Землі; зменшене у багато разів зображення земної кулі.

На глобусі голубим кольором позначено океани, моря та інші водойми, жовто-коричневим і зеленим — ділянки суші, на якій є гори та рівнини.

Проведіть дослід і переконайтеся, що глобус обертається навколо своєї осі — металічного стержня. Знайдіть на глобусі Україну.

Чому буває день і ніч

Чому відбувається зміна дня і ночі?

Ти вже знаєш, що сонячні промені не проходять крізь непрозорі тіла. Тому вони освітлюють повернутий до Сонця бік земної кулі, а її протилежний бік у цей час знаходиться в тіні.

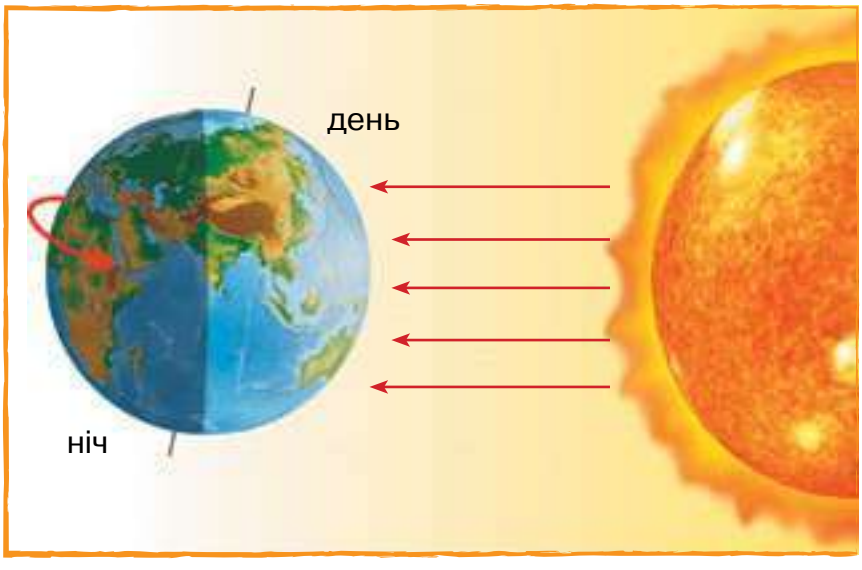

Проведіть дослід.

Візьміть ліхтарик — це буде уявна модель Сонця. Посвітіть ліхтариком на глобус. Чи весь глобус потрапив під струмінь світла? Що, на вашу думку, панує на освітленій частині глобуса — день чи ніч? А на затемненій частині? Повільно оберніть глобус навколо осі. Що спостерігаєте?

Причиною зміни дня і ночі є обертання Землі навколо своєї осі.

Дмитрику, відгадай загадки.

- Махнула птиця крилом,
  закрила півсвіту чорним рядном.
- Звечора вмирає, а вранці оживає.

Звісно, це ніч і день. А давай дізнаємося, скільки годин триватиме сьогоднішній день.

Обговоріть, у яку пору року день найдовший. Висловте припущення, чому.

Розкажи, що може відбуватися вдень, а що — вночі.

Час, за який Земля здійснює повний оберт навколо своєї осі, називають **добою**. Доба триває 24 години.

Чому бувають пори року

Чому на Землі відбувається зміна пір року?

Які пори року ви знаєте? Пригадайте, яка пора року найтепліша, а яка — найхолодніша.

Наша планета обертається не лише навколо своєї уявної осі, а й одночасно з великою швидкістю рухається навколо Сонця, хоча ми цього не помічаємо.

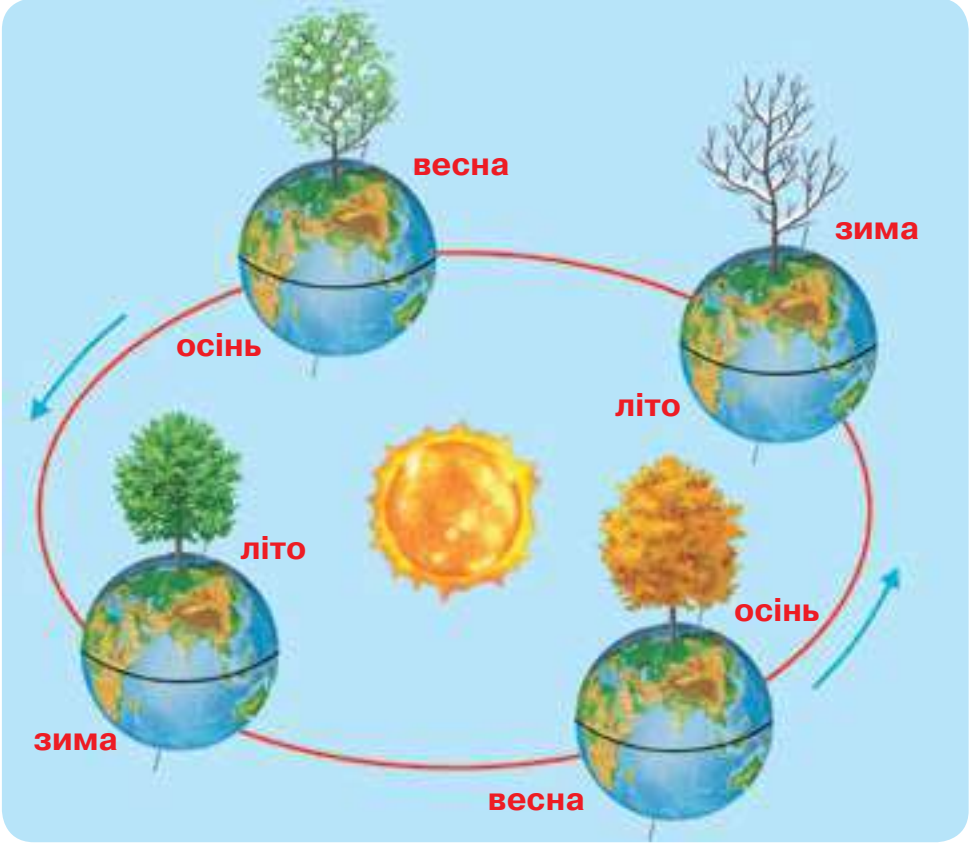

Під час цього руху нахил осі не змінюється, тому Сонце по-різному освітлює Землю. Якщо сонячні промені падають на земну поверхню прямо, вони добре нагрівають її, а якщо під кутом, то слабше. У тій частині Землі, яка отримує найбільше світла і тепла, настає літо. Там, де земна поверхня освітлюється

і нагрівається менше, панує осінь або весна. А в ту частину нашої планети, на яку потрапляє найменше сонячного тепла і світла, приходить зима.

За поданими малюнками розкажіть, як змінюється висота Сонця на небосхилі опівдні в різні пори року.

Повний оберт навколо Сонця Земля робить за **рік**.
Рік триває 12 місяців (приблизно 365 днів).
Рух Землі навколо Сонця спричиняє зміну пір року.

Інопланетянин

Виготов із паперу фігуру інопланетянина за поданим зразком.

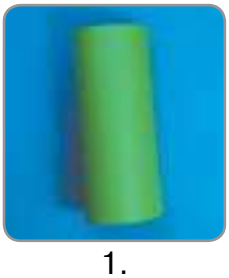
1.

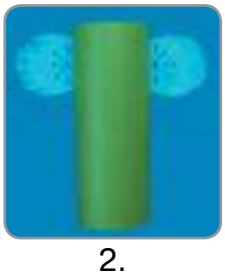
2.

3.

4.

Інформаційні процеси

Які дії можна виконувати з інформацією?

Обговоріть зображені ситуації.

Пошук і отримання інформації

Опрацювання інформації

Зберігання інформації

Передавання інформації

Усі дії, пов'язані з пошуком, отриманням, зберіганням, опрацюванням та передаванням інформації, називають **інформаційними процесами**.

Іще раз розглянь перші три малюнки на попередній сторінці. Скористайся наведеною схемою і визнач у кожному випадку джерело та приймач інформації.

Джерело інформації (об'єкт, який її містить) → **Повідомлення** → **Приймач інформації** (об'єкт, який її отримує)

Поміркуйте, для чого призначені зображені предмети.

Як ти можеш зберегти інформацію про вигляд осіннього парку?

Доповніть подані речення та на їх основі складіть розповідь «У музеї».

- Ми отримуємо відомості про життя наших предків, коли розглядаємо …
- Ми опрацьовуємо інформацію, коли …
- Наші пращури зберегли …
- Вони передали свою історію у …

Музей етнографії та художнього промислу

Логічна задача

Четверо хлопців обмінялися рукостисканнями. Скільки рукостискань було зроблено?

Що таке явища природи

Що ти знаєш про явища природи?

У природі постійно відбуваються зміни. Зміна дня і ночі, пір року, поява хмар, вітру, випадання дощу або снігу, замерзання води, цвітіння рослин, достигання плодів і насіння, жовтіння й опадання листя, відліт птахів у вирій або їх повернення з теплих країв — усе це **явища природи**.

За малюнками розкажіть про зміни:

1 група — у неживій природі;

2 група — у житті рослин;

3 група — у житті тварин.

Назви́ пори року, зображені на малюнку. За якими ознаками їх можна розпізнати? Скільки місяців триває кожна пора року?

Відгадай загадки. Які явища природи тут названо?

- Голі поля, мокне земля,
  дощ поливає. Коли це буває?
- Сонце пече, липа цвіте,
  жито достигає. Коли це буває?

Явища природи, які відбуваються в певні пори року, називають **сезонними**.

Позмагайтесь, хто наведе більше прикладів сезонних явищ у природі.

Як відбувається колообіг води в природі

Пригадай, до якої природи належить вода. Розкажи, які властивості води ти знаєш.

Обговоріть, у яких станах буває вода в природі.

Вода в природі буває у трьох станах: рідкому, твердому і газоподібному.

Як змінюється стан води при нагріванні та охолодженні? Як це можна довести за допомогою дослідів?

При нагріванні вода перетворюється на водяну пару. Цей процес називають **випаровуванням**.

Пригадай, де в природі є вода.

Вода в природі безперервно рухається. Під впливом Сонця з поверхонь водойм, вологого ґрунту, листків, тіл людей і тварин постійно випаровується вода. У повітрі водяна пара охолоджується і перетворюється на дрібні краплі води. З них формуються хмари, які з часом стають більшими і темнішими. Краплини важчають і падають у вигляді дощу, інколи — граду, взимку — снігу. Потрапивши на земну поверхню, частина води випаровується. І рух води по колу повторюється знову.

Перетворення води з одного стану в інший і переміщення її в природі називають **колообігом води**.

Пофантазуйте і складіть казку про подорож Краплинки.

Чому буває вітер

Де в природі є повітря? Пригадай, які властивості воно має.

Наша планета Земля з усіх боків оточена повітрям. Голубе небо — це шар повітря, освітлений променями Сонця.

Обговоріть, кому і для чого потрібне повітря.

Повітря потрібне усім організмам для дихання.

Проведіть досліди.

Дослід 1. Надуйте повітряну кульку й обережно покладіть її у посудину з теплою водою. Що помітили? Чому кулька збільшилася в розмірах?

Дослід 2. Покладіть ту саму кульку в посудину з холодною водою. Що помітили? Чому кулька зменшилась у розмірах?

Поміркуйте, що відбувається з повітрям:
1 група — при нагріванні; *2 група* — при охолодженні.

Повітря при нагріванні розширюється, при охолодженні — стискається.

Відгадай загадку.

Крил не має, скрізь літає та ще й куряву здіймає.

Що ти знаєш про вітер? Як він утворюється?

Сонячні промені нагрівають земну поверхню, від якої нагрівається і повітря. При нагріванні воно розширюється і стає легшим. Тепле, легке повітря піднімається вгору. Там воно охолоджується, стискається, важчає й опускається вниз. Так виникає **вітер** — рух повітря вздовж земної поверхні.

Доведіть, що:

1 група — дія вітру корисна; *2 група* — дія вітру шкідлива.

Човник

Виготов човник за поданим зразком.

1.

2.

3.

4.

5.

КОМП'ЮТЕРНІ ПРИСТРОЇ ДЛЯ ВИКОНАННЯ ДІЙ З ІНФОРМАЦІЄЮ

Історія створення комп'ютера

Що передувало появі комп'ютера?

Ти вже знаєш, що для роботи з інформацією сучасній людині потрібен комп'ютер. Цей звичний для нас пристрій винайшли порівняно недавно. Його появі передували два великі періоди часу, умовно названі ручною та механічною епохами.

За малюнками висловте припущення, що люди використовували для обчислень у минулому.

Ручна епоха

Із плином часу обчислення ставали складнішими. Аби їх полегшити, люди почали створювати спеціальні машини для лічби.

Розглянь зображення механічних пристроїв для обчислень. Які арифметичні дії вони могли виконувати?

Механічна епоха

Механічна машина Блеза Паскаля для знаходження суми та різниці чисел

Арифмометр Ґотфріда Лейбніца для знаходження суми, різниці, добутку та частки чисел

Перший комп'ютер Чарльза Беббіджа

За світлинами розкажіть про перші електронні машини.

Електронна епоха

Перший у Європі комп'ютер С.О. Лебедєва

Перший персональний комп'ютер Apple

Перший кишеньковий комп'ютер Apple Newton

Поміркуй, чому згадані вище історичні періоди отримали назви ручна, механічна та електронна епохи.

Пофантазуйте, якою буде наступна епоха.

Логічна задача

Дівчинка записала в ряд усі числа від 1 до 30. Скільки разів вона записала цифру 2?

Я СПОСТЕРІГАЮ ЗА ПОГОДОЮ

Погода та її складові

Що ти уявляєш, коли чуєш слово «погода»?

Збираючись до школи, Наталочка поцікавилася, яка сьогодні погода. Поміркуйте, навіщо їй це потрібно.

Дмитрик виступив перед класом із повідомленням, яке підготував за таблицею «Складові погоди». Спробуйте уявити, про що розповів Дмитрик однокласникам.

Складові погоди			
Температура повітря	Хмарність	Опади	Вітер
Спекотно	Сонячно, ясно	Дощ	Легенький
Тепло	Хмарно	Сніг	Помірний
Холодно	Похмуро	Град	Сильний

Поясніть, як ви розумієте народну мудрість: «Трапляється, що на день сім погод буває».

Погода дуже мінлива. Протягом дня вона може змінюватися декілька разів.

Зміна температури повітря, хмарності, опадів і вітру — **явища погоди**.

Які явища погоди зображені на малюнках? Поміркуй, які з них можуть бути небезпечними для людини.

Поспостерігай, як змінюється погода протягом дня.

Ракета

Виготов аплікацію за поданим зразком.

1.
2.
3.

Як вимірювати температуру

Як ти розумієш слово «температура»? Що ти знаєш про термометр?

За малюнками розкажіть, які бувають термометри залежно від їх призначення. Які термометри і як саме використовують у вашій сім'ї?

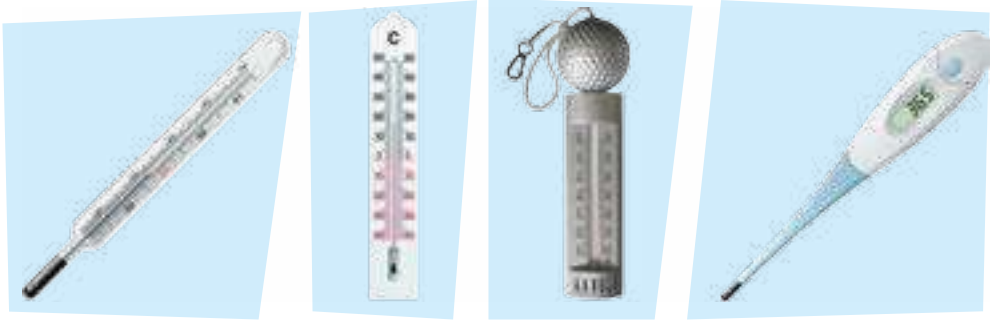

Коли ми кажемо «тепло» чи «холодно», маємо на увазі температуру. Її вимірюють **термометром**. Термометри є різні: для вимірювання температури тіла людини, повітря, води.

За малюнком розкажи, з чого складається термометр.

Виконай досліди.

Дослід 1. Опусти термометр у склянку з теплою водою. Що спостерігаєш? Що відбувається зі стовпчиком рідини в термометрі?

Дослід 2. Опусти термометр у склянку з холодною водою. Що спостерігаєш? Що відбувається зі стовпчиком рідини в термометрі?

При підвищенні температури рідина в термометрі розширюється і піднімається по трубці вгору; при охолодженні — стискається і опускається вниз.

Градуси тепла позначають знаком «+», а холоду — знаком «–». Слово «градус» замінюють маленьким кружечком. Наприклад, +5°, –5°.

Поміркуйте, де температура повітря нижча: біля поверхні Землі чи вище. Чому?

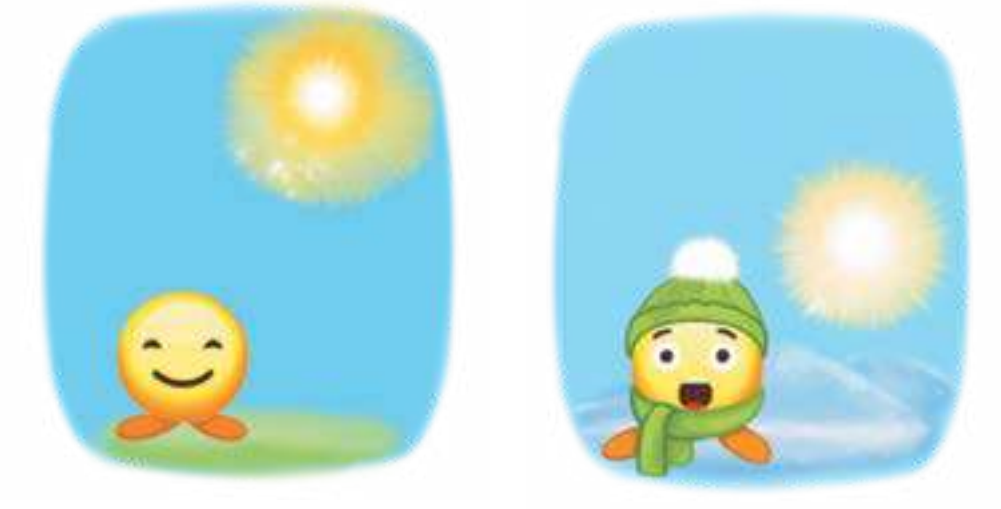

Обговоріть:

1 група — у яку пору року повітря найтепліше, а в яку — найхолодніше. Чому?

2 група — у яку пору дня повітря найтепліше, а в яку — найхолодніше. Чому?

Температура повітря змінюється зі зміною пір року і протягом дня. Це залежить від висоти Сонця на небосхилі. Чим вище піднімається Сонце, тим тепліше, чим нижче — тим холодніше.

Виміряй температуру повітря в кімнаті, води у склянці. Запиши покази в робочий зошит.

Разом із батьками виміряй температуру свого тіла. Користуйтеся термометром обережно, щоб не розбити. Якщо температура вища ніж 37°, це означає, що ти захворів/захворіла.

Як передбачають погоду

Звідки твоя родина дізнається, якою буде погода? Визнач у кожному зображеному випадку джерело та приймач інформації.

Щодня люди слухають прогноз погоди по радіо й телебаченню, проглядають на смартфоні чи планшеті на сайті «Погода» за допомогою мережі Інтернет. Що ж таке прогноз погоди? Про що в ньому повідомляють?

Поміркуйте, кому і для чого потрібні передбачення погоди.

Наталочка і Дмитрик разом з однокласниками та вчителькою побували на екскурсії на метеорологічній станції. Про що запитували діти? А що запитали б ви у працівника станції?

Метеорологі́чна ста́нція — установа для проведення спостережень за погодою.

У багатьох місцях на Землі є метеорологічні станції. Там працюють **сино́птики** — люди, які вивчають погодні явища, постійно спостерігають за їх змінами і складають прогнози погоди.

Прогно́з пого́ди — це наукове передбачення, якою буде погода наступного дня, тижня, місяця.

Які народні прикмети, що допомагають передбачити погоду, ти знаєш? Які з них тобі вже вдалося перевірити?

Українська метеостанція ім. В. Вернадського в Антарктиці

Види сучасних комп’ютерів

Поміркуй, чи може сучасна людина прожити без комп’ютера.

Нині існує багато видів комп’ютерів. Вони мають різні форми, розміри та призначення.

Ознайомся з різними видами комп’ютерів.

Комп’ютери

Стаціонарний персональний комп’ютер

Суперкомп’ютер

Кишеньковий комп’ютер

Стаціонарний комп’ютер — пристрій, який потребує безперервного живлення від електромережі.

Ноутбук — переносний комп'ютер невеликих розмірів, що може працювати на батареї.

Нетбук — невеликий комп'ютер, призначений для роботи в Інтернеті.

Планшетний комп'ютер — пристрій, оснащений сенсорною панеллю, яка реагує на дотик.

Кишеньковим називають комп'ютер, який може поміститися в кишені. Якщо комп'ютер має ще функції мобільного телефона, його називають **смартфоном**, або **комунікатором**.

Розумний годинник — пристрій, який, окрім вимірювання часу, виконує додаткові функції: калькулятора, перекладача з іноземних мов, медіа-плеєра, мобільного телефона тощо.

Розкажи, яким комп'ютером користуєшся ти, твої рідні.

Уявіть себе експертами з продажу комп'ютерної техніки і допоможіть обрати потрібний вид комп'ютера для:

1 група — директора фірми, який часто буває у відрядженнях;

2 група — головного бухгалтера на підприємстві;

3 група — студента/студентки, що часто спілкується зі своїми друзями.

Логічна задача

У Наталочки є п'ять кілець: червоне, оранжеве, жовте, зелене та синє. Скільки різних пірамідок можна скласти, використовуючи всі кільця?

Підсумовуємо разом

- Що таке глобус?
- На с. 35 знайди продовження речення: «Час, за який Земля здійснює повний оберт навколо своєї осі, ...».
- Скільки місяців триває рік?

- На с. 42–43 відшукай малюнок, з якого взято цей фрагмент. Що на ньому зображено?
- Продовж речення: «Рух повітря вздовж земної поверхні — це ...».
  А вітер
  Б хмара
- Які явища погоди ти знаєш?
- Продовж речення: «Чим вище піднімається Сонце на небосхилі, тим ...».
  А тепліше
  Б холодніше
- Хто такі синоптики?
- Які процеси називають інформаційними?
- Розкажи, що передувало винайденню комп'ютера.
- Що таке смартфон?

ОСІНЬ

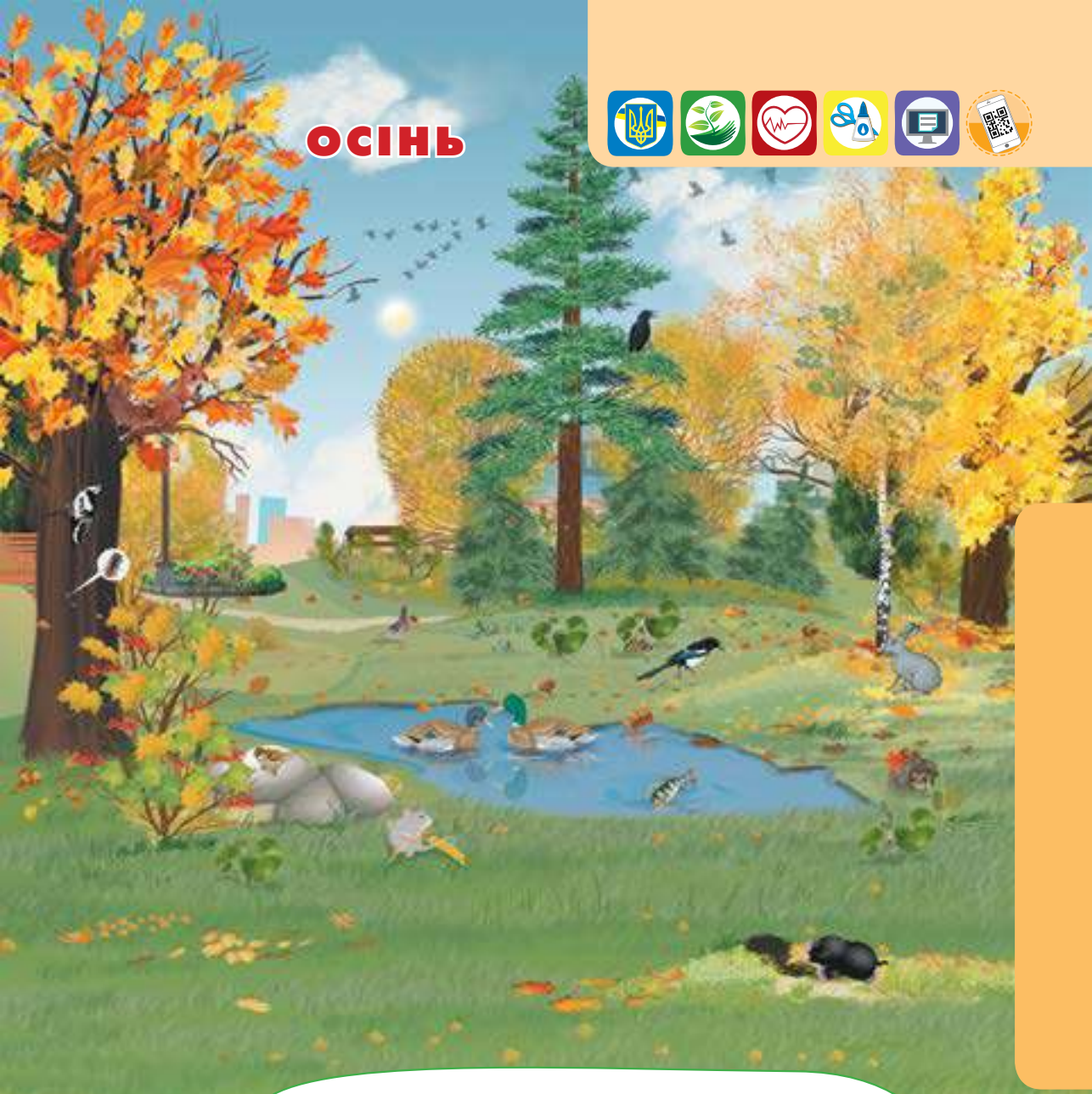

Ми будемо розпізнавати осінні явища в неживій та живій природі; дізнаємося про патріотів України; відвідаємо музеї та пам’ятні місця рідного міста (села).

А також ознайомимося з будовою комп’ютера й довідаємось про інші пристрої для роботи з інформацією.

ОСІННІ ЯВИЩА В ПРИРОДІ

Осінні явища в неживій природі

Пригадай, що належить до неживої природи.

Уявіть себе синоптиками. Позмагайтеся, хто з вас більш спостережливий. Розкажіть, скільки було у вересні ранкових туманів, хмарних, дощових, вітряних днів. Чи був перший заморозок на ґрунті? Як змінювалася температура повітря впродовж місяця?

Розшифруй складений Дмитриком і Наталочкою текст про ознаки осені в неживій природі.

Сонце восени піднімається на небосхилі ↓, ніж улітку. З кожним днем стає ↓. днів значно менше.

Усе частіше сірі темні застилають небо. Йдуть затяжні . Часто дмуть холодні .

Ранками довго клубочаться , на поверхні ґрунту з’являються перші . Температура води у водоймах ↓. Дні стають усе —, а ночі ———. Випадає перший .

Поміркуй і розкажи, чому осінні місяці отримали саме такі свої назви. Скористайся словами-помічниками: *кущ вересу, жовтіє листя, опадає листя*.

Поясніть народні вислови.

1 група. Вересень літові кінець, а осені — початок.

2 група. Жовтень хоч і холодний, а листопад його перехолодить.

3 група. Осінь іде і за собою дощ веде.

Пофантазуйте, ніби ви — лікарі. Спробуйте пояснити дітям, чому восени треба гуляти щодня. Порадьте, як слід одягатися, щоб не застудитися.

Дослідіть під час екскурсії, які кольори, запахи і звуки притаманні осінній природі. Які з них пов'язані з об'єктами неживої природи? За допомогою яких органів чуття ви провели дослідження?

Дмитрик і Наталочка посперечалися. Дмитрик назвав осінь похмурою і сумною порою, а Наталочка — золотою і радісною. А як думаєш ти? Чому? Які почуття викликає осінь у тебе?

Перевір прикмету про осінню погоду.

Хмари змінили свій колір — зміниться погода.

Осінні явища в житті рослин

Пригадай, як називають рослини, у яких одне міцне товсте дерев'янисте стебло (стовбур); декілька міцних дерев'янистих стебел; м'яке соковите стебло.

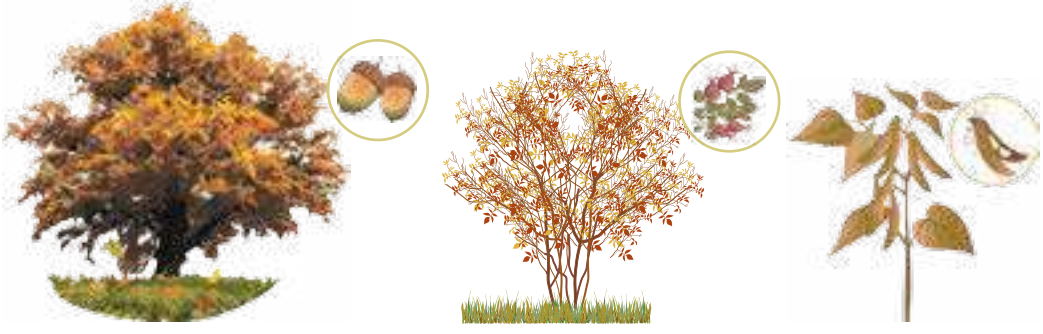

Проведіть спостереження за рослинами, що ростуть біля школи. Як змінилося забарвлення листків на деревах і кущах? На яких деревах і кущах дозріли плоди? Як змінилися трав'янисті рослини?

Обговоріть, чи багато рослин цвіте восени. Розгляньте зображення осінніх квітів. Чим вони подібні й чим відрізняються? Які з них ростуть біля вашої школи?

Поміркуйте, чи є восени все необхідне для життя рослин. Скориставшись інформацією, яку підготував Дмитрик, розкажіть, чому восени:

1 група — листя на деревах і кущах змінює забарвлення;

2 група — листя опадає;

3 група — ялини та сосни зелені.

Восени рослинам не вистачає сонячного світла й тепла, тому листки змінюють своє забарвлення.

Із настанням холодів кореням рослин усе важче вбирати воду з промерзлого ґрунту. Щоби зменшити її випаровування, листяні дерева та кущі восени скидають своє листя.

У хвойних рослин — ялин та сосен — листки-хвоїнки живуть декілька років і опадають не всі одночасно.

Дослідй опалі листки клена і каштана. Порівняй їх за формою, кольором, запахом і на дотик.

Дозрівання плодів і насіння, зміна забарвлення листків, листопад, пожовтіння і в'янення трав — осінні явища в житті рослин. Вони пов'язані зі змінами в неживій природі.

Поспостерігай, яке дерево найпізніше скидає листки.

Осінній пейзаж

Виготов з опалого листя аплікацію «Осінній пейзаж» за поданим зразком.

1.

2.

Плоди і насіння рослин

Пригадай, які частини є у квіткових рослин. На яких деревах і кущах восени дозрівають плоди?

Рослини, як і всі організми, розмножуються, і більшість із них — за допомогою насіння. У квіткових рослин насіння дозріває всередині плоду, який утворюється з квітки після цвітіння. Плід захищає насіння і сприяє його розповсюдженню. Дозрілі плоди падають на землю. Наступної весни з насіння проростає нова рослина.

За поданою таблицею розкажіть, як розповсюджуються плоди і насіння рослин. Висловте припущення, чому саме так.

Вітром	Тваринами	Самими рослинами
клен кульбаба	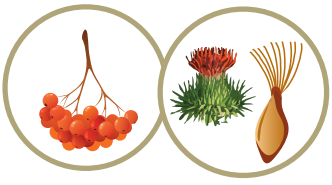 калина будяк	квасоля мак

Знайдіть у додаткових джерелах інформацію про поширення плодів і насіння ліщини, горобини, лопуха.

Плоди з насінням можуть поширюватися на великі відстані самими рослинами та завдяки вітру, тваринам, людям.

Поміркуй, хто з дітей зібрав зображення плодів і насіння культурних рослин, а хто — дикорослих. Обґрунтуй свою думку.

Порівняйте (на дотик і за формою, забарвленням, смаком, запахом, кількістю насінин) плоди:

1 група — горіха і яблуні; *2 група* — сливи і соняшника; *3 група* — ліщини і винограду.

За допомогою яких органів чуття ви провели дослідження?

Комп’ютер та інші пристрої для роботи з інформацією

Поміркуй, для чого людина використовує комп’ютер у своєму житті.

За малюнками розкажіть, як люди різних професій застосовують комп’ютер.

Комп’ютер — це універсальний пристрій, головним призначенням якого є передача, обробка та зберігання інформації. Щоб користуватися ним правильно, потрібно знати його складові частини.

Розглянь, з яких основних частин складається комп’ютер.

За допомогою комп'ютера можна виконувати обчислення та інші завдання, а також спілкуватися, гратися. Іноді для цього потрібні додаткові пристрої.

Поміркуйте, для чого призначені зображені пристрої. Для здійснення яких інформаційних процесів їх використовують?

Я дізнався, що ці пристрої працюють з повідомленнями окремих типів і мають вузьке призначення.

Фотока́мера — створює графічні повідомлення.

Калькуля́тор — працює з числовими повідомленнями.

GPS-навіга́тор — це пристрій, що відтворює текстові та графічні повідомлення про місцезнаходження об'єкта.

Пофантазуй та намалюй комп'ютер, про який ти мрієш.

Логічна задача

За допомогою цифр 0, 3, 7 запиши всі можливі двоцифрові числа.

ОСІННІ ТУРБОТИ ТВАРИН І ЛЮДЕЙ

Як тварини готуються до зими

Пригадай, до яких груп належать зображені тварини. У яких тварин тіло вкрите пір'ям? шерстю? слизькою лускою? У яких тварин шість ніг?

Дмитрику, я дізналася, чому і куди восени зникають комахи.

З настанням осені все менше їжі у комах: адже листя з дерев і кущів опадає, трав'янисті рослини в'януть. Тому одні комахи, відклавши яйця, восени гинуть, а інші ховаються в опалому листі, під корою дерев і трухлявих пеньків, у шпаринках будинків, зариваються в ґрунт. Там вони чекатимуть весни.

А я довідався, як готуються до зими риби, жаби, змії, ящірки.

У холодній воді риби стають менш активними. Восени вони збираються на глибині і там зимують. Жаби зариваються на дні водойм у мул, ховаються під ко-

рінням дерев, камінням. Ящірки й змії заповзають у нори.

Обговоріть, хто з дітей підібрав зображення перелітних птахів, а хто — осілих. Дізнайтеся з додаткових джерел, чим живляться ці птахи. Чому одні з них відлітають у теплі краї, а інші залишаються зимувати?

У зимову пору птахам дошкуляє не стільки холод, як голод. Ті з них, які не зможуть знайти взимку їжі, збираються у зграї і відлітають у теплі краї. Таких птахів називають **перелітними**.

Осілі птахи з настанням холодів залишають ліси, поля й перебираються ближче до людських осель, де значно легше знаходити корм. А ще в цих птахів на зиму пір'я і пух стають густішими.

Спробуйте визначити, які із зображених звірів восени:

1 група — готують собі місце для зимової сплячки;

2 група — запасають на зиму корм;

3 група — бродять у пошуках їжі.

Поясніть свій вибір. Знайдіть у додаткових джерелах інформацію про підготовку цих тварин до зими. Визначте, які це повідомлення за способом подання та способом сприйняття.

Осінні явища в житті звірів — це накопичення запасів жиру, зміна літнього хутра на більш густе і світле, запасання кормів, підготовка місця для зимової сплячки.

Доведи, що осінні явища в житті тварин пов'язані зі змінами в неживій природі та житті рослин.

Пригадай, до якої природи належать гриби. Чому ти так вважаєш?

За малюнком розкажи, з яких частин складається гриб. Де знаходиться грибниця? На що вона схожа?

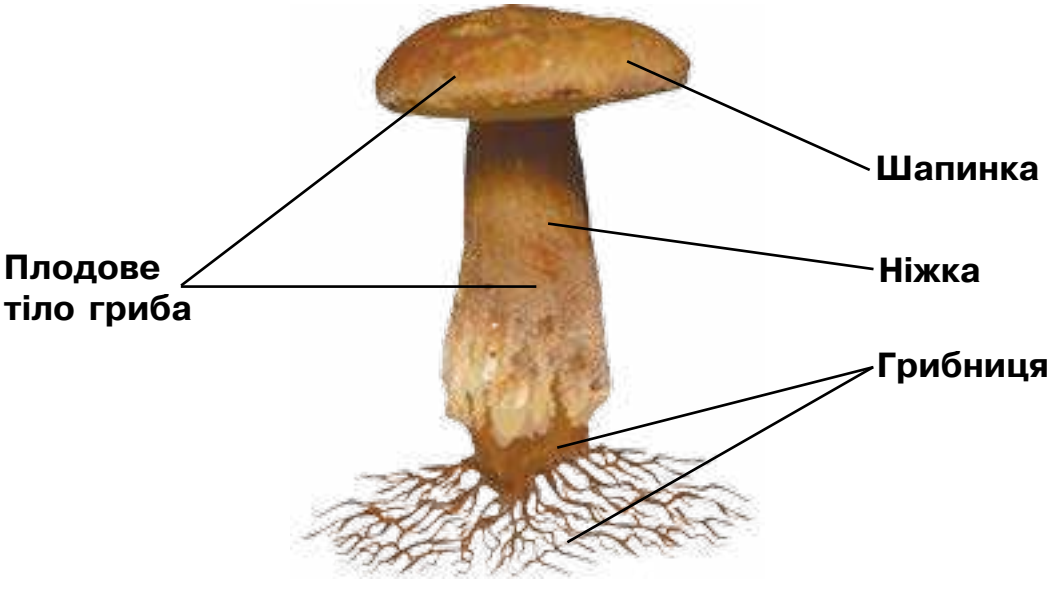

Гриби́ — окрема група організмів.

Поміркуйте, як живляться гриби. Як вони розмножуються?

Головна частина гриба — грибниця. Вона живить гриб, вбираючи з ґрунту поживні речовини. Із частинок грибниці виростають нові гриби. Тому під час збирання їх потрібно зріза́ти або обережно викручувати, щоб не пошкодити грибниці.

Поясни, чому в народі кажуть: «Коли жарко та сухо, гриби під деревами збираються, а коли вогко і тепло, по галявинах розбігаються».

Визначте, хто з дітей підібрав зображення отруйних грибів, а хто — їстівних. Опишіть гриби. За якими ознаками їх можна розрізнити?

Сатанинський гриб

Опеньки несправжні

Бліда поганка

Білий гриб

Опеньки осінні

Сироїжка

Позмагайтеся, хто розпізнає найбільше грибів. Один учень описує гриб або показує його зображення, інші — називають.

Збирай лише добре відомі гриби під наглядом дорослих.

Чому не можна топтати отруйні гриби?

Мухомор

Мухомор в червоній шапці,
з обідком на білій лапці
серед лісу красувався,
усім грибам похвалявся:
— Кожен грибник мене знає,
та ніколи не зриває!
Ви ж, їстівні, не дрімайте,
свої шапинки ховайте!

Та не знав отруйний красень,
що для звірів дуже ласий.
Як хвороби вони мають —
мухомор завжди вживають!

Наталя Шост

Перевір народну прикмету.

Якщо осінь багата на гриби — зима буде тепла.

Осінні турботи в містах і селах рідного краю

Чому осінь називають щедрою?

Складіть розповідь про осінні дарунки:
1 група — саду; *2 група* — городу; *3 група* — поля.

Розкажи, які турботи приносить осінь людям у твоєму краї.

Назвіть професії людей, праця яких пов'язана з вирощуванням культурних рослин.

Як багато листя! Спалімо його, Наталочко!

Я дізналася, що спалювати опале листя не можна. Дим від горіння шкідливий для здоров'я. Ми викопаємо яму, складемо туди листя і засиплемо землею. Коли листя перегниє, з нього утворяться поживні речовини, які так потрібні рослинам.

Кого з дітей ти підтримуєш? Чому?

Дмитрик підготував світлини про те, як у його родині заготовляють на зиму осінній урожай. Обговоріть, як це роблять у ваших сім'ях.

Відгадай загадки.

- Що за рослина у полі росте?
  Має диво-корінець,
  все про нього дбає —
  цукор відкладає.

- У якої рослини
  цвіт на сонце схожий,
  а насіння на олію гоже?

- Хоч зубів багато маю,
  та нікого не кусаю.
  Сама свиням та коровам
  я на зуби попадаю.

З’ясуй, чи влаштовують у твоєму місті (селі) осінні ярмарки. Підготуй про це повідомлення.

Разом із рідними збери насіння гарбуза, плоди соняшника, клена, ясена. Підсушуй щодня недоїдки хліба, що залишаються після сніданку, обіду чи вечері. Підсушені крихти, насіння і плоди зберігай у паперових пакетиках або картонних коробках. Ти зможеш використати їх узимку для підгодівлі птахів.

Пакетик для насіння

Виготов пакетик для насіння в техніці оригамі за поданим зразком.

1.

2.

3.

4.

5.

Комп’ютерна миша. Увімкнення та вимкнення комп’ютера

Для чого потрібна комп’ютерна миша?

Найголовнішою частиною комп’ютера є **системний блок**. Він, неначе мозок, опрацьовує інформацію, зберігає та передає її. Керувати роботою системного блока допомагає **комп’ютерна миша**.

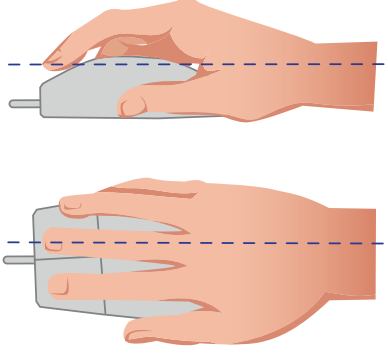

Як треба правильно тримати мишу

Ліва клавіша миші здійснює вибір команди

Права клавіша миші викликає список команд

Поміркуй, чому важливо правильно тримати мишу.

У деяких комп’ютерах, зокрема, ноутбуках та нетбуках, комп’ютерну мишу може замінити **тачпад**. Він містить ліву та праву клавіші й ділянку, яка чутливо реагує на дотик.

Поцікавтеся, як здійснюється вибір команд у планшеті, смартфоні.

Перш ніж розпочати роботу з комп’ютером, ознайомся з порядком його увімкнення та вимкнення.

Порядок увімкнення комп’ютера

1. Увімкни монітор.
2. Натисни кнопку **Power** на системному блоці.
3. Слідкуй за екраном монітора. Якщо на ньому з’явилося зображення, це означає, що комп’ютер готовий до роботи.

Коли комп’ютер завантажився, на екрані монітора відображається **Робочий стіл** з різними значками — **піктограмами**.

Порядок вимкнення комп’ютера

1. Установи вказівник миші на кнопку **Пуск** у лівому нижньому куті екрана й натисни ліву клавішу миші.
2. У меню, що з’явиться, вибери команду **Вимкнути комп’ютер**. У вікні **Вимкнути комп’ютер** клацни кнопку **Вимкнення**.

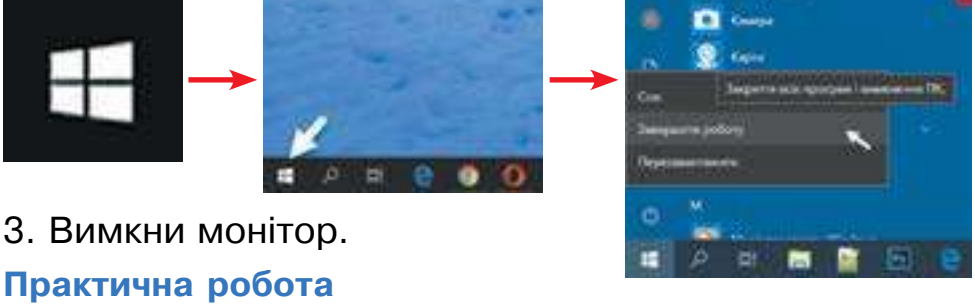

3. Вимкни монітор.

Практична робота

З дозволу вчителя повправляйся вмикати та вимикати комп’ютер.

Логічна задача

Висота дерева 10 метрів. Равлик за день піднімається на 2 метри, а за ніч опускається на метр. За скільки днів равлик доповзе до верхівки?

День захисника України

Що святкують українці 14 жовтня?

Цього дня українці вшановують своїх захисників, військові традиції та героїчні подвиги народу. Чому ж була обрана саме така дата?

14 жовтня в Україні відзначають одне з найважливіших церковних свят — Покров Пресвятої Богородиці, або, як кажуть у народі, Покрову.

Поясніть вислів: «Бути під Покровом Матері Божої».

Богородицю-Покрову вважали своєю заступницею запорозькі козаки. На її честь вони побудували на Січі церкву. У день храмового свята козаки проводили ради, обирали нового гетьмана. Тож не дивно, що понад двадцять років тому в Україні 14 жовтня стали відзначати як День українського козацтва.

Що ти знаєш про козаків? За що вони боролися?

Свято Покрови обрала за день свого заснування й Українська повстанська армія (УПА), воїни якої понад 60 років тому боролися за свободу України.

Обговоріть, чому для святкування Дня захисника України була обрана дата 14 жовтня.

Розгляньте світлини і розкажіть, як відзначають День захисника України. Обговоріть, які ще заходи можна провести.

День захисника України — це день, присвячений ушануванню мужніх воїнів минулого і сьогодення, які боролися за свободу та незалежність своєї Вітчизни.

Дізнайся, хто із твоєї родини служив в армії, воював, захищаючи Україну.

Ми пам'ятаємо наших героїв

Хто такі герої? Якими є ці люди?

Народна мудрість стверджує, що земля може нагодувати людину своїм хлібом, напоїти водою зі своїх джерел, але захистити себе не в силі. Із глибини віків до нас доходять легенди про героїв-патріотів, які, не шкодуючи свого життя, безстрашно боронили рідну землю.

Патріо́т — це людина, яка любить свою Батьківщину, віддана своєму народові, живе і працює заради процвітання свого краю.

Дмитрику, я дізналася, що Богдан Хмельницький, гетьман Війська Запорозького, ще майже 400 років тому намагався розбудувати незалежну українську державу.

Розгляньте світлини, які підібрав Дмитрик. Розкажіть, як в Україні увіковічнено пам'ять Богдана Хмельницького.

Довідка: пам'ятник, орден, грошова купюра, місто, вулиці.

Левко Григорович Лук'яненко — український політик, письменник. Саме він у 1991 році написав текст «Акту проголошення незалежності України».

Чому Богдана Хмельницького і Левка Лук'яненка українці вважають героями? Імена яких героїв ти ще знаєш?

Чимало страждань довелося витерпіти нашому народу, але він проявив свій незламний дух. Сьогодні на Сході України тривають військові дії. Там вирішу-

ється доля і майбутнє держави. На полі битви — мужні захисники, сміливі воїни, справжні ГЕРОЇ.

Складіть лист нашим відважним захисникам, добираючи слова вдячності.

Тільки той народ, який вшановує своїх героїв, може стати великим.

Дослідй, іменами яких героїв названі вулиці твого міста (села). Дізнайся в дорослих, що зробили ці люди для України.

Зайдімо в музей

Що таке музей? Чи доводилося тобі там бувати?

Музе́й — це заклад, який збирає, вивчає, виставляє для огляду та зберігає твори мистецтва, пам'ятки історії, різні колекції.

Розгляньте світлини. Уявіть, що ви відвідали музей історії запорозького козацтва та музей війни на Сході «Шляхами Донбасу». Як ви думаєте, що можна побачити в цих музеях?

За поданими знаками складіть правила поведінки в музеї, вживаючи слова «потрібно» і «не можна».

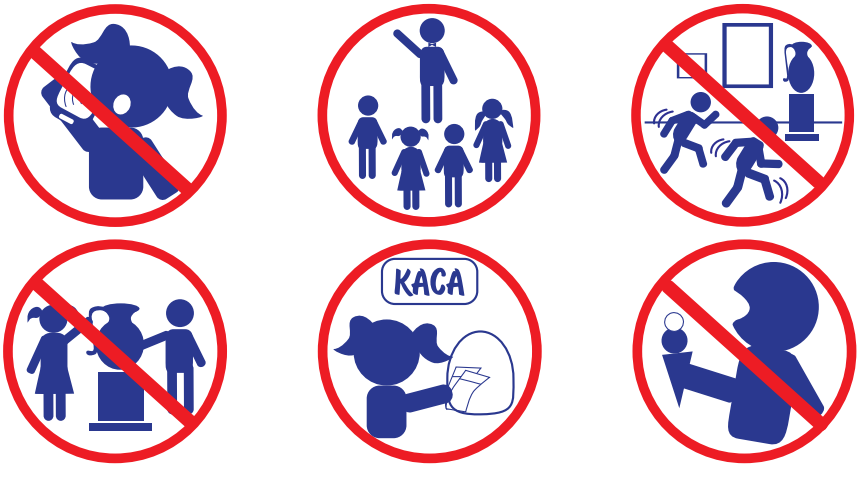

Обов’язково дотримуйся правил поведінки в музеї, аби його відвідування духовно збагатило тебе, подарувало нові знання та враження.

Чи є пам’ятники героям у вашому місті (селі)? Як потрібно поводитися в таких місцях?

На честь героїв, які в різні роки боролися за свободу та незалежність України, створено музеї, встановлено пам’ятники.

Пам’ятник Героям Небесної Сотні (м. Луцьк)

Пам’ятник бійцям, які загинули на війні на Сході (м. Кривий Ріг)

Пам’ятник загиблим українським козакам (м. Полтава)

Парк Слави та Алея Героїв Другої світової війни (м. Київ)

Відвідай музей чи пам’ятне місце, які є у твоєму рідному місті (селі). Дізнайся, про яких відомих земляків там згадується і що вони зробили для України та свого рідного краю.

Букет герою

Виготов із листя та насіння тематичну аплікацію за поданим зразком.

1.

2.

3.

4.

Клавіатура. Основні клавіші керування роботою комп'ютера. Зміна мовних режимів

Як ти думаєш, для чого призначена клавіатура?

Клавіату́ра — це пристрій для введення інформації в комп'ютер.

Розглянь зображення клавіатури та ознайомся з призначенням клавіш.

Під час введення тексту на моніторі з'являється мигаюча вертикальна рисочка — **курсор**. Для його переміщення використовують клавіші керування.

Обговоріть, чому на окремих клавішах зображено декілька символів.

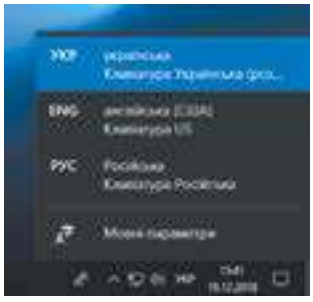

Поява символів на екрані залежить від того, який мовний режим увімкнено. Щоб його змінити, потрібно натиснути позначку мови в нижній частині **Робочого столу** й обрати потрібний мовний режим. Цю дію можна виконати також за допомогою комбінації клавіш, найчастіше **Ctrl + Shift**.

Практична робота

Попрацюй із клавіатурним тренажером.

Логічна задача

Встанови закономірність і розшифруй прислів'я. Запиши послідовність клавіш, які потрібно натиснути, щоб відновити його написання.

оКзацькому орду енма епреводу.

Підсумовуємо разом

- Які явища у житті рослин характерні для осені?
- Як розповсюджуються рослини?
- Як називається головна частина гриба?
- Продовж речення: «Гриби — це ...».
  А рослини
  Б тварини
  В окрема група організмів
- На с. 68 відшукай зображення тварин, які запасають на зиму корм.
- Коли в нашій державі відзначають День захисника України?
- Хто зображений на світлинах? Що зробили ці люди для України?

- Розкажи правила поведінки в музеї. На с. 80 знайди речення, яке пояснює важливість дотримання цих правил.
- Що таке клавіатура? Для чого вона призначена?

МОЄ ЗДОРОВ’Я

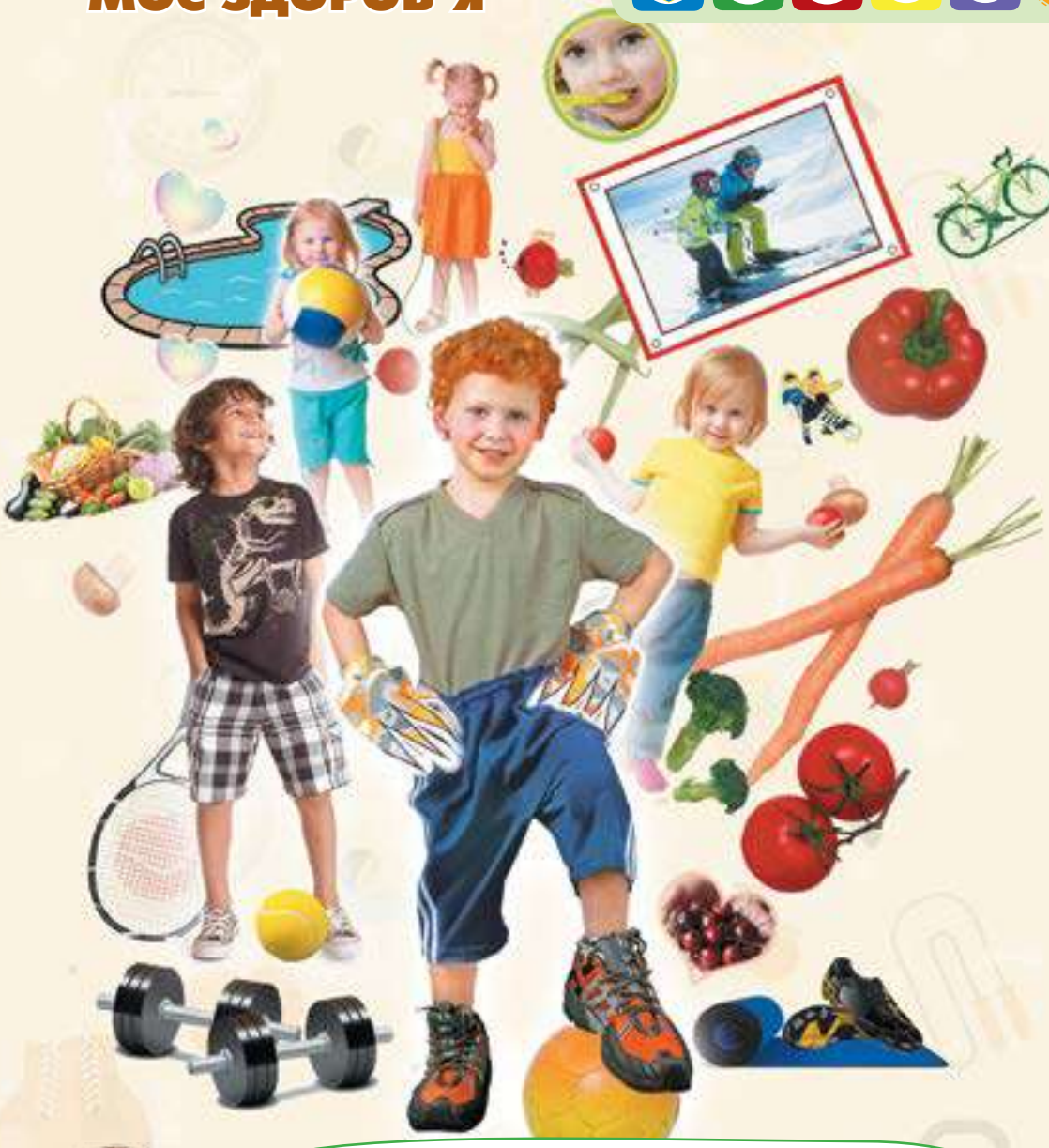

Ми дізнаємося, що таке особиста гігієна, для чого людині потрібно загартовуватися, що таке звичка, порядок і дисципліна.

А також — про використання комп’ютерних пристроїв для навчання.

Я росту і розвиваюсь

Як змінюється людина протягом життя?

У кожній родині зберігаються сімейні світлини, на яких можна побачити людину в різні періоди життя. Переглядаючи свої фотографії, ти, напевне, помічаєш, які зміни відбулися з тобою.

Усі діти ростуть і розвиваються: стають більшими, сильнішими, спритнішими, розумнішими.

Наталочко, дізнаймося, наскільки ми стали вищими і важчими за рік.

Виміряй свій зріст і масу тіла з допомогою дорослих. Наскільки ти виріс/виросла? поважчав/поважчала?

Людина росте до 20–25 років.

Які частини тіла людини ти знаєш? Пригадай, за допомогою яких органів чуття людина пізнає світ.

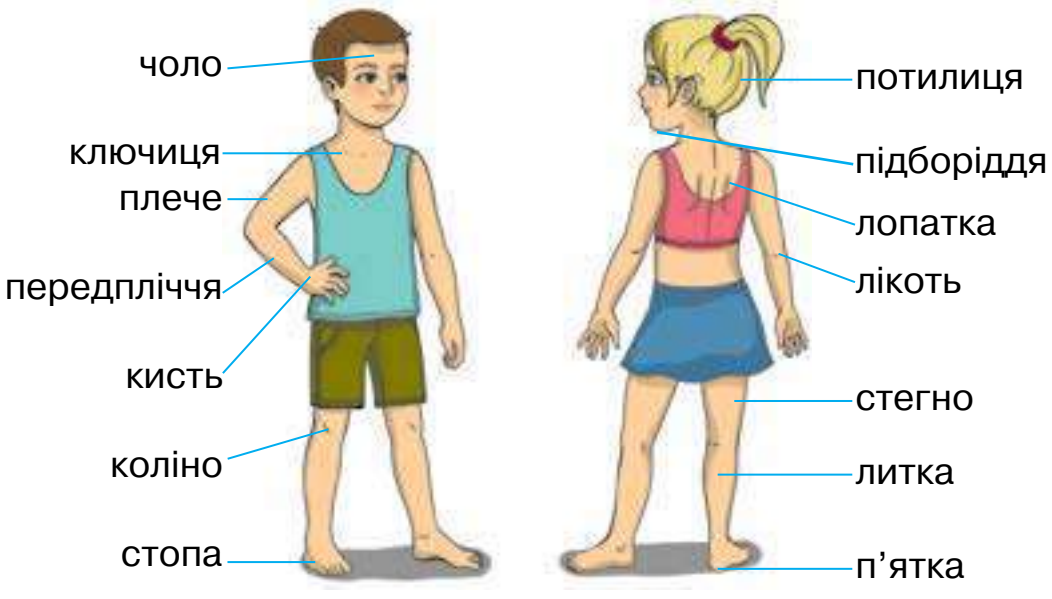

Довідайтесь, що росте в людини протягом усього життя.

Щоб знати, чи нормально ти ростеш і розвиваєшся, регулярно проходь медичний огляд.

Розкажи, як ти змінився/змінилася за перший рік навчання в школі. Які у тебе досягнення? Чи змінилися твої смаки, інтереси?

Хочеш дізнатися, якої довжини твій ніс? Для цього не потрібно ставати перед дзеркалом і прикладати лінійку до носа. Досить виміряти нею довжину великого пальця — твій ніс має таку ж довжину. Перевір.

Моя гігієна

Що таке особиста гігієна?

Охайні люди завжди викликають приязне ставлення до себе. З ними приємно спілкуватися, працювати, відпочивати.

Обговоріть, хто із зображених дітей викликає у вас симпатію. Чому?

Аби повсякчас виглядати акуратно, слід дотримуватися особистої гігієни.

Особи́ста гігіє́на — це піклування про чистоту тіла (шкіри, нігтів, волосся, порожнини рота), а також — одягу, взуття, житла.

За малюнками розкажи, які гігієнічні процедури виконують Наталочка і Дмитрик. А як дотримуєшся особистої гігієни ти?

Дослідй, звідки походить слово «гігієна».

Поміркуйте, чому потрібно стежити за чистотою та довжиною нігтів на руках і ногах.

Щотижня зрізай нігті на руках і двічі на місяць — на ногах.

Як авторка вірша називає дівчинку? Чи можна її вважати чепурухою? Чому?

В хаті бруду — аж по вуха.
Хто живе тут? Чепуруха!
Перед дзеркалом з годину
чепуриться без упину.
З шафи платтячко взяла,
порошинки всі змела,
рівно кіски розчесала,
білий бантик пов'язала —
гарно вбралась-одяглась
і гуляти подалась.
В хаті бруду — аж по вуха...
Хто живе тут? Чепуруха!

Марія Пономаренко

Поясніть, як ви розумієте зміст прислів'я.

1 група. Здоров'я в чистоті міцніє.

2 група. Чиста вода — для хвороби біда.

3 група. Чистота — запорука здоров'я.

Цікаво знати

На півострові Флорида росте мильне дерево. Якщо розтерти його стиглі плоди, утвориться мильна піна. Місцеві жителі користуються лише природним милом.

Фізичні вправи і здоров’я

Для чого людині потрібно якомога більше рухатися?

Щодня ти здійснюєш безліч різних рухів: ходиш, працюєш, граєшся, займаєшся спортом тощо.

Я кожен ранок починаю із зарядки. Виконання вправ протягом 10–15 хвилин забезпечує мені добре самопочуття на цілий день.

А я люблю рухливі ігри та забави. Вони допомагають стати спритним, витривалим, винахідливим.

Рух сприяє зміцненню здоров’я. Якщо людина мало рухається, вона стає млявою, слабкою, починає хворіти. Для зміцнення здоров’я необхідно виконувати фізичні вправи, займатися спортом.

Обговоріть, у які рухливі ігри ви любите грати. Розкажіть про одну з них.

Дізнайся, чому ранкову гімнастику називають зарядкою.

Цікаво знати

Придивіться, що робить кішка чи собака після сну. Спочатку тварини потягуються аж до хрускоту в кісточках, вигинають передні, а тоді — задні лапки. Так вони роблять фізичну зарядку, яка дає заряд бадьорості на весь день. А це дуже важливо для здоров'я.

Рух — це життя.

Собачка

Виліпи з пластиліну собачку за поданим зразком.

1.

2.

3.

4.

Безпека персональних даних

Пригадайте правила, яких необхідно дотримуватися під час роботи з комп'ютером.

Сьогодні завдяки комп'ютеру та мережі Інтернет можна легко знайти потрібну інформацію, здійснити відеозв'язок чи відеотрансляцію, друкувати та відправляти повідомлення, оплачувати покупки, керувати різними пристроями. Більшість із цих дій неможливо здійснити без повідомлення певних відомостей про користувача. Тому задля власної безпеки дуже важливо знати, як правильно це робити.

Під час електронного спілкування ти також ділишся інформацією про себе. Інформація є **приватна** та **публічна**.

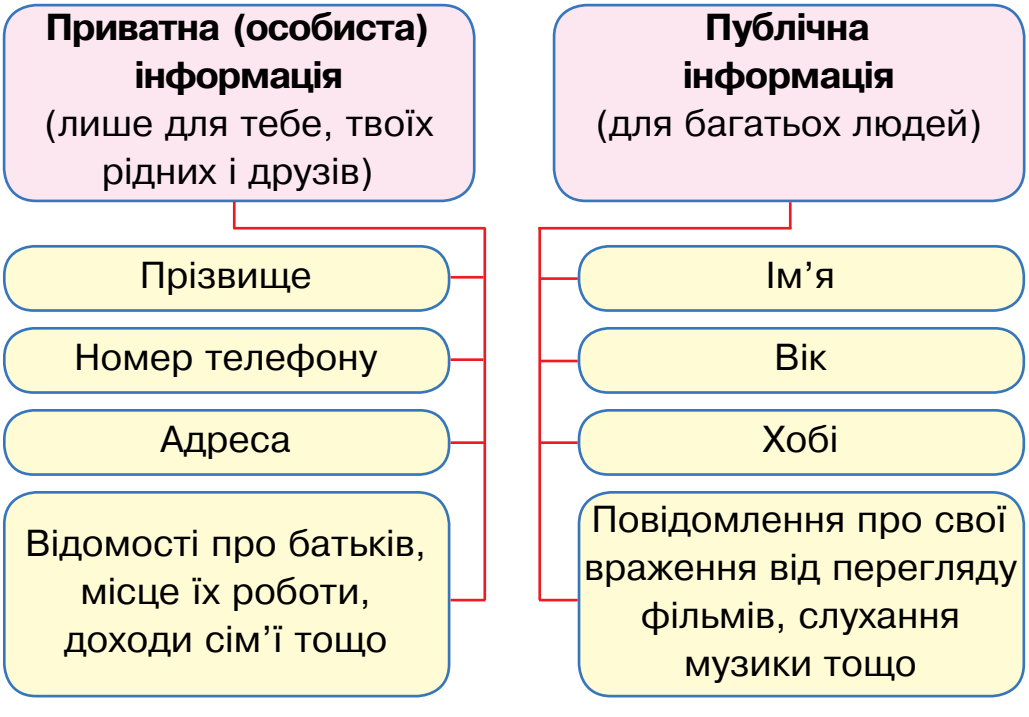

Наведи інші приклади приватної і публічної інформації. Поміркуй, чому не можна поширювати приватну інформацію в Інтернеті.

За поданими піктограмами складіть правила безпечної поведінки в Інтернеті.

Не повідомляй стороннім свою особисту інформацію.

Нікому не повідомляй свої паролі.

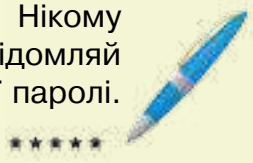

Не надсилай власні фотографії чи знімки своїх рідних без їхнього дозволу.

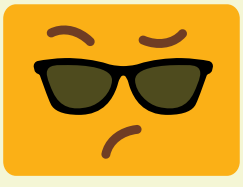

Не погоджуйся на зустріч із людиною, з якою ти познайомився (познайомилася) в Інтернеті.

Обговоріть, чи правильно вчинили діти в наступних ситуаціях.

1 група. Дмитрик познайомився у мережі з хлопчиком, повідомив йому свою адресу, номер телефону і домовився зустрітися на вихідних.

2 група. Наталочка під час електронного спілкування розповіла новій знайомій про своє хобі, а та — про місце роботи своїх батьків.

Розповсюджувати приватну інформацію про себе, батьків, родичів можна лише з дозволу твоїх рідних.

Чи записуєш ти свої думки, мрії? Поміркуй, чи варто ділитися цією інформацією з усіма.

Практична робота

Попрацюй із клавіатурним тренажером.

Логічна задача

На якому малюнку більше трикутників?

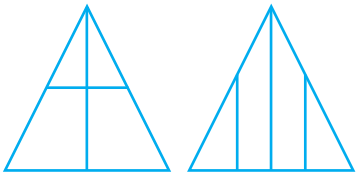

ХАРЧУВАННЯ І ЗДОРОВ'Я

Моє харчування

Для чого людині необхідно харчуватися?

Ти вже знаєш, що для росту і розвитку людині потрібна їжа. Дуже важливо, щоби продукти харчування були свіжими, багатими на вітаміни.

Назвіть зображені продукти. Чи можна їх назвати корисними?

Пригадай, яку їжу називають шкідливою.

Харчування має бути різноманітним. Вживай більше овочів, фруктів, молочних продуктів. Намагайся не переїдати. Переїдання — причина багатьох хвороб.

Здавна в Україні найпоширенішою була рослинна їжа. Каші готували з гречки, вівса, кукурудзи, проса. До улюблених овочевих страв належали борщ, капусняк, печений гарбуз, картопля. Досить часто українці споживали молочні страви.

Кажуть, що овочі та фрукти багаті вітамінами. А що таке вітаміни?

Я дізнався, що в перекладі з латинської мови «віта» означає «життя»; «аміни» — речовини, необхідні організму людини. Якщо вітамінів бракує, людина може захворіти.

Чому корисно вживати соки?

Вітамінні

Сік з капусти, сік морквяний
зайченяті робить мама.
Треба в формі все тримати:
і хвоста, і спину, й лапи.
Ну а соки ці — відмінні,
і поживні, й вітамінні.

Марія Пономаренко

Не варто забувати, що однією з основних складових здорового харчування є вода. Нестача води в організмі призводить до втоми, болю в спині, розсіяної уваги, зниження працездатності.

Аби вода приносила користь для здоров'я, необхідно, щоб вона була чистою.

Цікаво знати

Учені з'ясували, що найкорисніший фрукт — яблуко. Чому? Яблуко містить багато вітамінів, запобігає багатьом захворюванням, поліпшує пам'ять. Кажуть, якщо з'їдати по одному яблуку в день, то не доведеться ходити до лікарів.

Як правильно доглядати за порожниною рота

Чому важливо дбати про свої зуби?

Щоб добре харчуватися, тобі потрібні здорові зуби. На жаль, вони можуть хворіти і руйнуватися. Аби цього не сталося, ти маєш доглядати за своєю ротовою порожниною. Гігієнічні процедури необхідно проводити щодня, бо в порожнині рота є багато мікробів.

Мікро́би — крихітні організми, які неможливо побачити неозброєним оком. Деякі мікроби спричиняють захворювання.

Відгадай загадку.

Біле намисто
допомагає кашу їсти.

Наталочко, підкажи, як правильно доглядати за порожниною рота.

Чисть зуби вранці та ввечері після їди. Роби це так.

1. Промий щітку в теплій воді.
2. Витисни на неї невелику кількість зубної пасти.
3. Почистивши зуби, прополощи рот теплою водою.
4. Вимий щітку з милом.

Зверни увагу, як потрібно чистити зуби.

Обговоріть, чому не можна:

1 група — чистити зуби чужою щіткою;

2 група — гризти тверді предмети;

3 група — вживати одразу після гарячої їжі холодну (і навпаки).

Двічі на рік проходь обстеження у стоматолога. Своєчасно лікуй хворі зуби.

Стоматóлог — лікар, який лікує зуби.

Разом із рідними відвідай стоматолога, який перевірить стан твоїх зубів і допоможе підібрати відповідну зубну пасту.

Цікаво знати

Донедавна люди вважали, що крокодилові чистять зуби пташки — єгипетські бігунки. Але з'ясувалося, що ці пташки харчуються комахами, які збираються навколо пащі крокодила. Крокодил тримає рот відкритим, щоб охолодитися. До речі, його зуби чищення не потребують.

Як поводитися за столом

Які правила поведінки під час прийому їжі ти знаєш?

Розглянь малюнок. Чия поведінка за столом тобі подобається, а чия — ні? Чому?

Вихована людина завжди правильно поводиться за столом, уміє користуватися столовими приборами — ложкою, виделкою, ножем.

Підготуйте іграшкові або одноразові столові прибори. Покажіть одне одному, як ними користуватися.

Обговоріть правила поведінки під час прийому їжі. Поясніть, чому важливо їх дотримуватися. Розіграйте ситуації:

1 група — «У їдальні»;

2 група — «Святковий обід з нагоди дня народження».

Сервірування стола

Виріж зображення столового посуду і наклей їх згідно з правилами сервірування стола за поданим зразком.

1.

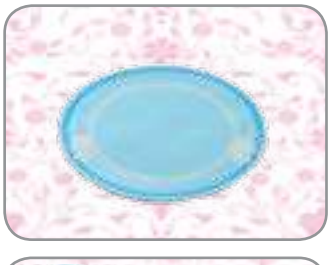

2.

3.

Використання комп’ютерних пристроїв для навчання

Які види комп’ютерів ти вже знаєш?

Назви́ основні складові комп’ютера. Пригадай, які функції вони виконують.

Комп’ютерні технології дуже швидко розвиваються, і в результаті з’являються новіші, сучасніші види комп’ютерів.

Неттоп

Моноблок

Неттоп — комп’ютер, системний блок якого прикріплений до монітора.

Моноблок — комп’ютер, системний блок якого вбудований у монітор.

Чи використовуєш ти комп’ютер під час виконання домашніх завдань? Як саме?

З навчальною метою комп’ютер застосовують для перегляду зображень, читання текстів, слухання музики.

За малюнками назвіть комп’ютерні пристрої, які використовують:

1 група — для читання текстів;

2 група — для перегляду зображень;

3 група — для слухання музики.

Обговоріть, які пристрої для роботи з інформацією зручно застосувати в наступних ситуаціях.

- Перегляд мультфільму на уроці літературного читання.
- Прослуховування мелодії на уроці мистецтва.
- Перегляд фотографій.
- Читання книги на природі.

Практична робота

Попрацюй із клавіатурним тренажером.

Логічна задача

П'ятеро друзів живуть у п'ятиповерховому будинку на різних поверхах. Михайлик живе вище, ніж Дмитрик; Софійка — нижче, ніж Наталочка; Дмитрик — вище, ніж Наталочка; Юрчик — нижче, ніж Софійка. Хто живе на останньому поверсі?

ЯК УБЕРЕГТИСЯ ВІД ХВОРОБ

Здоров’я і хвороби

Пригадай, що є ознаками здоров’я, а що — ознаками хвороби.

Я добре почуваюся, у мене гарний настрій, міцний сон, хороший апетит.

А я знесилений, у мене нежить, болить горло, немає апетиту, я погано сплю вночі.

Обговоріть, як уберегтися від хвороб.

Твоє здоров’я багато в чому залежить від тебе: чи дотримуєшся правил особистої гігієни, розпорядку дня, правильного харчування; чи займаєшся фізкультурою і спортом; чи доброзичливо ставишся до інших людей.

Важливо також, яким повітрям ти дихаєш, які вживаєш продукти і воду. Забруднені повітря й вода, неякісна та некорисна їжа шкодять здоров’ю.

Пил і бруд осідають на одязі, взутті й таким чином опиняються в твоїй оселі, проникають через вікна, двері. А разом із ними у житло потрапляють мікроби, які можуть призвести до захворювань. Тому оселю потрібно регулярно провітрювати, робити в ній вологе прибирання.

Поясніть, як ви розумієте прислів'я.

1 група. Твоє здоров'я — у твоїх руках.

2 група. Як про здоров'я дбаєш, так і маєш.

Здоров'я треба берегти і зміцнювати.

Інфекційні захворювання

Які хвороби називають інфекційними?

Ти вже знаєш, що довкола тебе живуть мікроби. Окремі з них, потрапивши в організм людини, спричиняють хвороби, які називають **інфекційними**. Це може бути кір, вітрянка, грип, туберкульоз.

Я дізнався, що мікроби можна вдихнути, проковтнути з їжею чи брудною водою. Вони можуть проникнути в організм через подряпину або рану на шкірі, а також унаслідок контакту з тваринами.

Мікроби

— Звідки взялися хвороби?
— Їх створили злі мікроби.
Це — маленькі злодіяки,
хулігани, розбишаки,
що живуть усюди,
де є повно бруду…

Тетяна Лисенко

Інфекційні хвороби можуть швидко розповсюджуватися й охопити велику кількість людей. Щоб не допустити цього, застосовують карантин.

Каранти́н — закриття навчальних та інших закладів, відміна масових заходів, аби припинити поширення інфекції.

За поданими умовними знаками складіть правила захисту від інфекцій.

Ніколи не бери до рук предмети із залишками чужої крові, використані шприци!

На жаль, хвороботворні мікроби можуть здолати захисні сили організму людини, і тоді вона хворіє. У такому випадку потрібно:

- виділити для хворого окреме місце, посуд та рушник;
- провітрювати приміщення, робити вологе прибирання;
- виконувати всі призначення лікаря.

Розкажіть одне одному, що ви робите, аби не хворіти.

Дослідй, що означає слово «епідемія».

Загартовування

Для чого потрібно загартовуватися?

Ти вже знаєш, що сонце, повітря і вода допомагають зміцнити здоров'я. Повітряні й сонячні ванни, обтирання тіла мокрим рушником, обливання і контрастний душ, купання у водоймах, ходіння босоніж — усе це процедури загартовування.

Загарто́вування — використання сонячних променів, води і повітря для зміцнення здоров'я.

Сонячні ванни

Влітку корисно перебувати на сонці до 11-ї години ранку або після 16-ї години. У перші дні можна засмагати не довше ніж 10 хвилин. Не варто забувати і про головний убір.

Повітряні ванни

Перебування на свіжому повітрі слід поєднувати з рухливими іграми, заняттями спортом. Гуляти бажано за будь-якої погоди (крім сильного морозу та зливи).

Під час прогулянок не можна допускати перегріву та переохолодження організму. Тому потрібно одягатися відповідно до погоди.

Я знаю, що корисно провітрювати кімнату перед сном, спати з відчиненою кватиркою.

Водні процедури

Умивання холодною водою, обтирання вологим рушником, душ, обливання прохолодною водою, купання у водоймах — водні процедури загартовування.

Приймай водні процедури тільки під наглядом дорослих. Купайся не довше ніж 10 хвилин.

Підготуйте розповідь про одну із процедур загартовування (на вибір) або розіграйте відповідні ситуації.

Дізнайся, що таке контрастний душ.

Чи вважаєш ти себе загартованою дитиною? Чому?

Виноград у вазі

Виліпи із пластиліну виноградне гроно і вазу за поданим зразком.

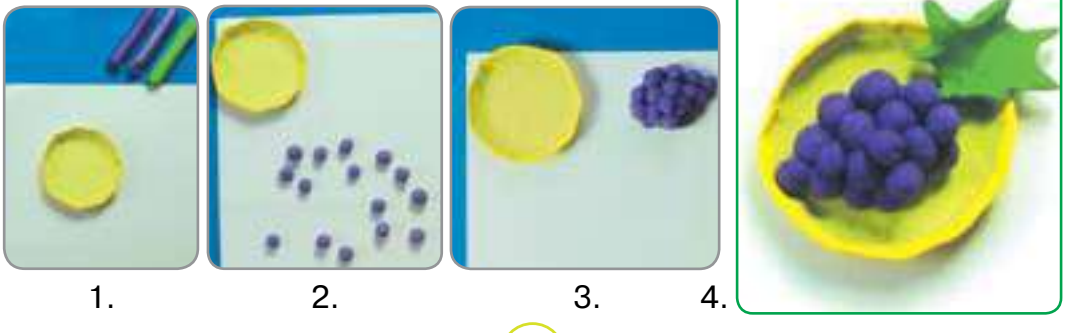

1. 2. 3. 4.

ОБ’ЄКТ. ВЛАСТИВОСТІ ОБ’ЄКТА

Об’єкти навколишнього світу

Пригадай, що таке об’єкти. Які вони бувають?

Розгляньте малюнок. Підготуйте відповіді на запитання.

1. Які із зображених об’єктів належать до неживої природи? до живої природи? є рукотворними?
2. Хто і що рухається на малюнку?
3. Які явища природи тут зображені?

Навколишній світ утворюють різноманітні **об’єкти**, кожен із яких має свою **назву**. Один об’єкт може складатися з кількох об’єктів.

За малюнком доведи, що рослина огірок складається з кількох об’єктів. Назви́ їх.

З яких об’єктів складається комп’ютер?

Об’єкти можна розподілити за їхніми видами.

Види об’єктів

Об’єкти неживої природи

Об’єкти живої природи

Рукотворні об’єкти

Явища природи

Події та процеси

Доберіть якнайбільше назв:

1 група — об’єктів неживої природи;

2 група — об’єктів живої природи;

3 група — рукотворних об’єктів;

4 група — природних явищ;

5 група — подій і процесів.

Логічна задача

Який об’єкт тут «зайвий»? Поясни свій вибір.

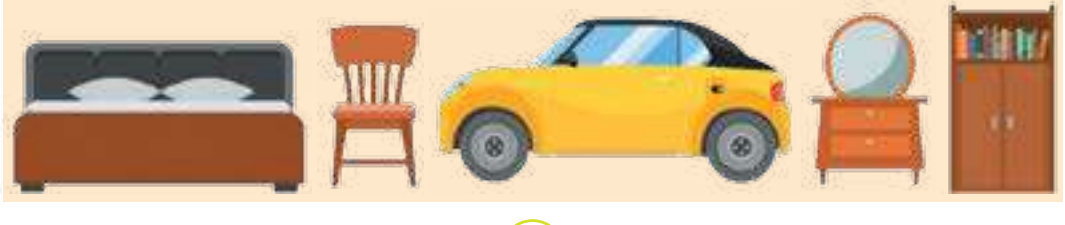

Корисні та шкідливі звички

Що таке звичка? Які бувають звички?

Зранку ти вмиваєшся, чистиш зуби, вчасно приходиш до школи, після обіду — займаєшся улюбленими справами, ввечері — складаєш портфель тощо.

Зви́чка — це те, що людина робить постійно.

Звички, які приносять людині користь, називають **корисними**. Завдяки таким звичкам можна зміцнити своє здоров'я.

Розкажи, які корисні звички мають зображені діти.

Обговоріть, чому потрібно формувати корисні звички.

Розгляньте зображених казкових героїв. Поміркуйте, як ви назвали б їхні звички.

Звички, які погано впливають на стан здоров'я і погіршують стосунки з іншими людьми, є **шкідливими**. До особливо згубних звичок належать куріння, пияцтво та вживання наркотиків. Вони не тільки руйнують здоров'я, а й загрожують життю.

Дмитрик вважає, що гризти нігті — це шкідлива звичка. А як думаєш ти? Які ще звички можуть бути шкідливими?

Розіграйте сценки-діалоги про дітей, у яких є шкідливі звички. Висловте поради, як позбутися таких звичок.

Поясніть зміст відомої приказки.

Посієш учинок — пожнеш звичку,
посієш звичку — пожнеш характер,
посієш характер — пожнеш долю.

Чому Марічці вдається все встигати?

В нашої Марічки
є чудові звички:
рано прокидатися,
гарно умиватися,
вчасно їсти, йти до школи,
не лінитися ніколи.
Все Марічка устигає,
бо корисні звички має.

Наталя Шост

Розпорядок дня школяра

Пригадай, що таке розпорядок (режим) дня. Чому важливо його дотримуватися?

Про своє здоров'я треба піклуватися постійно. Щоб не гаяти марно часу, свій день варто розпланувати, тобто скласти **розпорядок дня**. Потрібно передбачити час для всього: сну і навчання, відпочинку й занять спортом.

Обговоріть розпорядок дня Сергійка. А який у вас режим дня? Чи завжди вам вдається його дотримуватися?

Прочитайте правила, які необхідно враховувати, складаючи розпорядок дня. Обговоріть, чому це важливо.

Тобі потрібно:

- спати не менше ніж 9 годин на добу;
- харчуватися в один і той самий час;
- відпочивати перед виконанням домашніх завдань;
- щодня кілька годин бувати на свіжому повітрі;
- лягати спати в один і той самий час.

Склади розпорядок свого робочого дня. Дослідй, що в ньому змінилося порівняно з першим класом.

Розглянь малюнок. Поміркуй, чому втомилася дівчинка. Що ти можеш їй порадити?

Працездáтність — це здатність людини виконувати певну роботу залежно від стану її здоров'я.

Розучіть дихальні вправи для зняття втоми.

- Сядьте зручно, розслабтеся. Заплющіть очі.
- Повільно зробіть глибокий вдих через ніс.
- На мить затримайте дихання.
- Якомога повільніше видихайте повітря через ніс.

Завжди дотримуйся розпорядку дня.

Порядок і дисципліна

Для чого потрібні порядок і дисципліна?

Привчати себе до порядку й дисципліни необхідно змалку. Завдяки цьому ти зможеш зберегти життя і здоров'я, а в майбутньому — стати успішною людиною, яку всі поважатимуть. Підтримувати порядок і дисципліну допомагають правила поведінки, які треба виконувати завжди і всюди.

Пригадайте правила для учнів. Чому важливо їх дотримуватися?

Ти живеш у суспільстві людському,
де без правил не можна прожить.
І хоч правил багато є в ньому,
необхідно їх добре завчить.

За Надією Красоткіною

Обговоріть, кого із зображених дітей можна назвати дисциплінованим. Чому?

Дисципліна́ — дотримання правил поведінки, які є обов'язковими для всіх членів колективу.

Обговоріть, як діяти в таких ситуаціях.

1 група. На перерві Петрик підмовляє Василька спробувати з'їхати по перилах.

2 група. Іринка пропонує Оленці втекти з уроку математики.

3 група. Хлопчики домовляються принести в школу петарди.

Моя вулиця

Виготов аплікацію за поданим зразком.

1.

2.

Властивості об’єктів

Які властивості можуть мати об’єкти?

Розгляньте малюнок і виконайте завдання.

1. З’ясуйте, що є спільним для зображених об’єктів.
2. Розподіліть об’єкти на групи за їхнім призначенням.
3. Згрупуйте об’єкти за формою, розміром, кольором.

Кожний об’єкт має свої ознаки — **властивості**, які людина сприймає за допомогою органів чуття.

Властивостями об’єкта можуть бути форма, розмір, колір, маса, смак, запах, призначення тощо.

Власти́вості — це відомості про об’єкт, за якими його можна охарактеризувати.

Назвіть властивості об’єктів, зображених на кожному малюнку.

За таблицею зроби висновок, чи можуть властивості об’єкта набувати різних значень.

Об’єкт	Назва об’єкта	Властивість	Значення властивості
	Яблуко	Колір	Зелений
		Смак	Кислий
		Колір	Червоний
		Смак	Солодкий

Порівняйте зображені об’єкти за двома властивостями: призначенням і видами повідомлень, які ці об’єкти можуть опрацьовувати.

Кожна властивість може набувати різних значень.

Назвіть по черзі не менше трьох властивостей кожного об’єкта: місто, автомобіль, комп’ютер, клавіатура, дощ, квітка.

Логічна задача

Замість того, щоб у виразі відняти число 36, Дмитрик додав його. Яка різниця між отриманим результатом і правильним?

Підсумовуємо разом

- Що таке особиста гігієна?
- На с. 102–103 знайди продовження речення: «Твоє здоров'я багато в чому залежить ...».

- За поданим фрагментом на с. 104 відшукай малюнок, що ілюструє, як мікроби потрапляють в організм людини.
- За знаками, зображеними на с. 105, повтори правила захисту від інфекцій.
- Що таке процедури загартовування?
- Продовж речення: «Швидке поширення інфекційного захворювання — це ...».
  А карантин
  Б епідемія
  В грип
- На с. 110 знайди продовження речення: «Звичка — це те, що ...».
- З якою метою складають розпорядок дня?
- На с. 114–115 знайди пояснення слова «дисципліна».
- Продовж речення: «Властивостями об'єкта можуть бути форма, ...».
- З яких об'єктів складається зображений об'єкт?

ЗИМА

Ми ознайомимося із зимовими явищами в неживій та живій природі, дізнаємося про турботи людей узимку.

А ще навчимося визначати спільні та відмінні властивості об’єктів і довідаємося, які об’єкти називають інформаційними.

ЗИМОВІ ЯВИЩА В ПРИРОДІ

Ознаки зими в неживій природі

Назви́ ознаки зими в неживій природі.

Прийшла зима. Сонце піднімається над небосхилом нижче, ніж восени.

Дні стали зовсім короткими, а ночі — довгими. Земля майже не нагрівається. Небо часто вкрите важкими темними хмарами. Дмуть холодні вітри. Іде сніг.

Крига скувала річки та озера. Лютують морози.

Поясніть прислів'я. Висловте припущення про походження назв зимових місяців.

1 група. Грудень землю грудить, а хатину студить.

2 група. Січень снігом січе, наступає, морозом людей обнімає.

3 група. Питає лютий, чи добре взутий.

Поміркуйте, яке значення має сніг для живої природи.

Узимку сніг вкриває землю товстим шаром, наче ковдрою. Він не пропускає холоду і захищає рослини від вимерзання. А навесні сніг розтане і напоїть землю цілющою водою.

Виконай досліди і зроби висновки про деякі властивості снігу й льоду.

Дослід 1. Поклади на кольоровий папір грудку снігу і кубик льоду. Чи прозорі вони? Якого кольору сніг? А лід?

Дослід 2. Кинь грудочку снігу і кубик льоду у склянку з водою. Що спостерігаєш? Який висновок можна зробити?

Дізнайтеся, що означають зображені явища природи. Які ще природні явища бувають узимку?

Іній

Хуртовина

Ожеледиця

Під час екскурсії розглянь у лупу сніжинки. Дослідй, чи є серед них хоча б дві однакові.

Пофантазуй. Склади коротку казку про зимові місяці.

Перевір народну прикмету.
Падають великі сніжинки — на потепління.

Рослини взимку

Які зміни відбулися з рослинами взимку?

Ще восени більшість дерев та кущів скинули листя і тепер перебувають у стані спокою.

Дуб

Береза

Калина

А на ялинах та соснах залишилися зелені листки — хвоїнки. Вони вкриті товстою шкіркою, яка утримує вологу. Тому ці хвойні дерева і взимку зеленіють.

Ялина

Сосна

Переважно трав'янисті рослини відмирають ще восени. Але деякі живуть під снігом і взимку. Це — суниці, барвінок, копитняк.

Барвінок

Копитняк

Суниця

Чим пухнастіший сніг і товстіший його шар, тим більше в ньому повітря й тепліше рослинам.

Поспостерігайте, як зимують дерева, кущі та трав'янисті рослини в місцевості, де ви живете.

Поміркуй, як можна розпізнати названі у вірші рослини взимку.

Навкруги казкові шати —
сиве плетиво гілок.
Спробуй зразу відгадати,
де тут в'яз, а де дубок.

Де калина, де шипшина,
де черешенька мала?
Все зима запорошила,
запушила, замела...

Вадим Скомаровський

Позмагайтеся, хто назве більше вічнозелених рослин.

Гілочка в інеї

Виготов гілочку в інеї за поданим зразком.

1.

2.

3.

4.

Тварини взимку

Як зимують тварини?

Пригадай, яких птахів називають осілими. Чому?

Галка

Довгу зиму птахи проводять по-різному. Граки й галки ночують великими зграями на деревах у парках, садах. Дятли ховаються від холоду в дуплах, горобці й синиці — під дахами, на горищах біля теплих димарів.

Вдень птахи літають у пошуках їжі. Від холоду їх захищає настовбурчене пір'я.

Дятел

Шукають поживу поблизу житла людини граки, галки, сороки, синиці. Вистукує своїм міцним дзьобом дятел, добуваючи комах з-під кори дерев. Ласують ягодами горобини зимові гості — червоногруді снігурі й омелюхи.

Снігур

Омелюх

Сорока

Синиця

Дізнайся з додаткових джерел, яких птахів називають зимуючими.

Принишкли у норах, щілинах змії, ящірки, комахи. У тривалу зимову сплячку залягли деякі звірі: ведмеді, борсуки, їжаки.

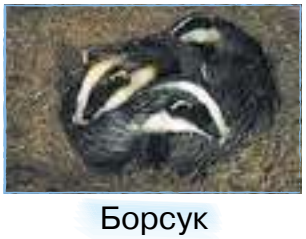

Борсук

Їжак

Ведмідь

Олень

Проте багато звірів активні взимку. У пошуках їжі блукають лисиці, вовки, кабани. Лосі, олені та зайці об'їдають кору й молоді гілки дерев і кущів.

Тепле, густе хутро рятує звірів від холоду.

Заєць

Лисиця

Вовк

Обговоріть, чому одні тварини впадають у зимову сплячку, а інші — ні.

Цікаво знати

Є абетка снігова,
а сліди — її слова.
Заєць слід кладе шнурочком:
риска — в ряд і риска — збоку.

Хто рядочок рівно вишив?
Це пробігла щойно миша.

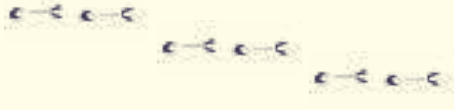

Рись взуває в капці лапки —
має слід чотири крапки.

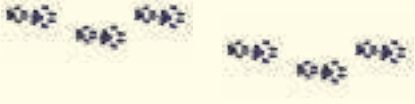

Лось пішов на водопій,
слід його серед полів —
наче слід від ковзанів.

Вадим Скомаровський

Поспостерігайте за поведінкою тварин узимку. Що цікавого ви помітили?

Значення властивостей

Відгадай загадку. Про який об’єкт тут ідеться? Які його властивості названі в тексті загадки? Які ще властивості він має?

Біле, а не цукор,
м’яке, а не вата,
без ніг, а йде.

Розгляньте зображені об’єкти. Які властивості вони мають? Що в них спільне? Чим відрізняються?

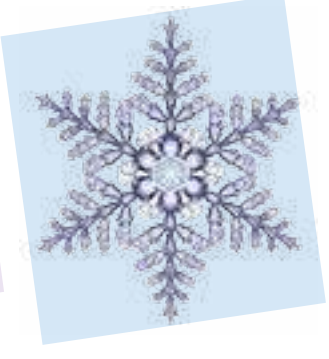

Для того, щоб відрізнити один об’єкт від інших, іноді потрібно не тільки назвати його, а й описати.

Спільні властивості допомагають об’єднувати об’єкти в групи. **Відмінні властивості** вирізняють об’єкт з-поміж інших.

Назви́ спільну властивість зображених об’єктів.

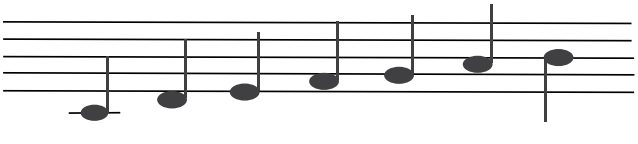

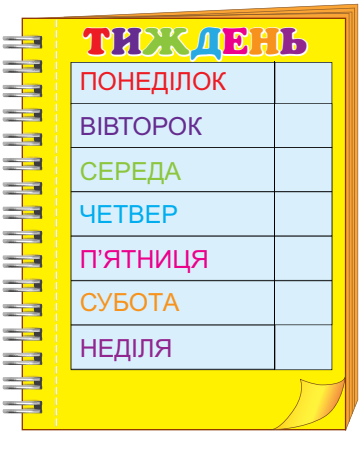

Поміркуйте, чи змінилися властивості зображених об'єктів. Що саме змінилося?

Зміна кольору

Зміна форми

Зміна розміру

Проведіть дослід. Візьміть гумку завдовжки 20 см. Складіть її в коло, а тоді — розтягніть. Зробіть висновок.

Наведи приклади об'єктів, які мають незмінні властивості.

Охарактеризуйте одне одного за такими властивостями: прізвище, ім'я, зріст, колір очей, довжина волосся. Назвіть змінні та незмінні властивості.

Логічна задача

У ящику було 4 зелені та 5 жовтих кульок. Яку найменшу кількість кульок потрібно взяти з ящика, не зазираючи в нього, щоб серед них була хоча б одна зелена?

ЗИМОВІ ТУРБОТИ ЛЮДЕЙ

Турбота людей про тварин узимку

Як люди піклуються про тварин узимку?

Ти вже знаєш, що для більшості звірів та птахів пошуки їжі узимку стають нелегкою справою. У цей час їм потрібна допомога людини. Для птахів виготовляють годівнички. Насіння, крихти хліба порятують пернатих від голоду.

Для оленів і козуль влаштовують «їдальні», у які кладуть віники з гілок верби, берези, липи та сіно. Диких кабанів і зайців підгодовують снопиками вівса, качанами кукурудзи.

На річках та озерах прорубують ополонки, щоб риба не задихнулась без повітря.

Розкажіть, як ви допомагаєте тваринам узимку.

Про що розповідає автор вірша? Чому пташки навесні співатимуть веселі пісні?

Взимку

Розгулялась-лютує негода,
сивим снігом заносить ворота.
Я насиплю крихт на порозі —
підгодую птахів на морозі.
А як будуть сніги розтавати,
будуть птахи пісні роздавати.
Ті пісні не сумні — весняні.
Подарують якусь і мені.

Олег Орач

Праця людей узимку

Яку роботу виконують люди взимку?

Праця людей узимку пов'язана зі змінами в неживій та живій природі.

Часто доводиться очищати дороги, вулиці міст і сіл від снігу та вивозити його на поля. В цьому людям допомагають снігоочисні машини.

У майстернях ремонтують техніку до сівби. У господарствах доглядають за свійськими тваринами. У лабораторіях перевіряють насіння різних рослин на схожість, а в зерносховищах стежать за його збереженням.

У теплицях вирощують цибулю, салат, кріп, петрушку, огірки, помідори. Свіжі овочі — джерело вітамінів, так потрібних людям узимку. Цвітуть у теплицях троянди, гвоздики та інші квіти.

Виростити цибулину на підвіконні.

Обговоріть, що роблять зображені діти. А чим займаєтесь узимку ви?

Правила безпечної поведінки взимку

Які небезпеки можуть підстерігати дітей узимку?

Напевне, немає дитини, яка не раділа б зимі, адже вона дарує стільки розваг.

Ставаймо на лижі,
сідаймо в санчата,
берім ковзани,
щоб стрілою помчати!
Хай щоки щипає мороз жартома!
Хороша погода! Весела зима!

Наталя Забіла

Наталочко, ходімо грати в сніжки. Але дуже тепло одягайся, бо надворі холодно!

Дмитрику, ми ж будемо рухатися. Тому надто закутуватися не варто, бо спітніємо і можемо захворіти.

Розглянь, як відпочивають діти взимку. Хто з них дбає про своє здоров'я?

Прочитай і відгадай загадку. Яких правил безпеки слід дотримуватися, коли з даху звисають бурульки?

Під нашим дахом
морквина росте.
Сонце пригріє —
вона упаде.

За поданими малюнками складіть правила безпечної поведінки взимку.

Поміркуй, чому запускати петарди, феєрверки дітям заборонено.

Взимку гарно розважайся,
на небезпеку не наражайся.

Сніговичок

Виготов аплікацію з ниток і ватних дисків за поданим зразком.

1.

2.

3.

4.

5.

Інформаційні об’єкти

Що таке, на твою думку, «інформаційний об’єкт»?

Розгляньте зображені об’єкти. Прочитайте й обговоріть текстовий опис кожного з них. Поміркуйте, як іще можна подати ці об’єкти графічно.

Об’єкт	Інформаційний об’єкт у вигляді тексту	Інформаційний об’єкт у вигляді малюнка
	Самохідна землерийна машина для виймання та переміщення ґрунту.	
	Київ — столиця України, одне з найбільших і найстаріших міст Європи.	
	Говерла — найвища вершина Українських Карпат.	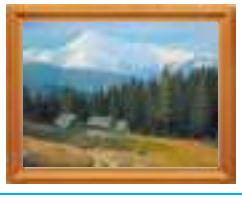

Будь-який об’єкт, описаний словами, поданий з допомогою чисел та математичних знаків, намальований, сфотографований тощо, називають **інформаційним об’єктом**. Людина може створювати інформаційні об’єкти на комп’ютері завдяки спеціальним програмам.

Які ти знаєш комп’ютерні програми, що допомагають створювати інформаційні об’єкти у вигляді малюнків, тексту?

Розгляньте малюнки. Встановіть відповідність між реальними та інформаційними об’єктами.

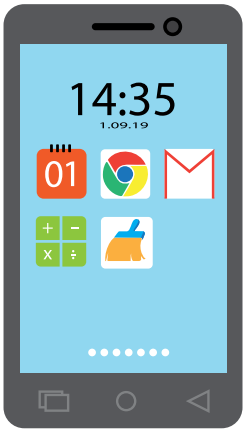

Дослідй, що означають піктограми, розміщені на **Робочому столі** твого домашнього комп’ютера або смартфона.

Логічна задача

«Переклади» дві палички так, щоб із трьох квадратів утворилось чотири однакові прямокутники.

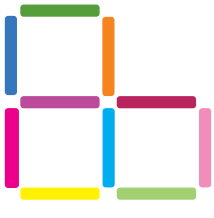

Підсумовуємо разом

- Назви́ ознаки зими в неживій природі.
- Які властивості мають сніг і лід? Що між ними спільного? Чим вони відрізняються?
- На с. 122-123 знайди відповідь на запитання: «Під яким снігом рослинам буде тепліше: пухким чи щільним? Чому?».
- Чому птахи взимку перебираються ближче до осель людей?
- Назви́ тварин, які шукають узимку їжу; які залягають у сплячку. Що змушує їх це робити?
- Чому взимку треба підгодовувати птахів?
- На с. 128-129 знайди малюнок, з якого взято цей фрагмент. Що він ілюструє?

- Чим займаються дорослі взимку у місцевості, де ти живеш?
- Розкажи, як ти одягаєшся взимку, коли йдеш кататися на лижах, ковзанах, санчатах.
- На с. 134 знайди відповідь на запитання: «Який об'єкт називають інформаційним?».
- Назви́ спільні та відмінні властивості зображених об'єктів.

Перевіряю свої знання

ГРА-ТЕСТ «БІАТЛОН»

Поміркуй над першим запитанням та обери відповідь. Перейди до наступної картки, на номер якої вказує стрілка. Якщо відповідь правильна, ти отримаєш п'ять очок, якщо помилкова — виконай додаткове завдання і спробуй ще раз.

Увага! За кожне додаткове завдання знімається одне очко.

1

Відсутність загроз — це ...

- небезпека → №6
- безпека → №3

2

Пригадай, яке перехрестя називають нерегульованим.

3

Як називають таке перехрестя?

- регульоване → №8
- нерегульоване → №2

4

Повтори, з яких частин складається комп'ютер (с. 64).

5

Повітря при нагріванні ...

розширюється — №11

стискається — №7

7

Повтори тему «Чому буває вітер» (с. 44–45).

6

Повтори тему «Безпека у школі» (с. 8–9).

8

Як називають цей пристрій?

монітор — №4

системний блок — №9

9

Причиною зміни дня і ночі є обертання Землі навколо ...

Сонця — №10

своєї осі — №5

10

Повтори тему «Чому буває день і ніч» (с. 34–35).

11

Яке це повідомлення за способом подання?

- текстове → №18
- графічне → №15

14 Дізнайся, коли в нашій країні святкують День захисника України.

15

Коли квітнуть ці рослини?

- навесні → №20
- восени → №13

12 Пригадай, які звірі взимку залягають у сплячку.

13

Як розповсюджуються ці рослини?

- тваринами → №16
- вітром → №17

16 Повтори тему «Плоди і насіння рослин» (с. 62–63).

17

Як називають цих птахів?

осілі — №21

перелітні — №22

18 Повтори тему «Інформація та повідомлення» (с. 20–21).

19

Хто тут «зайвий»?

їжак — №12

заєць — №23

20 Пригадай, які рослини квітнуть навесні.

21

Коли українці святкують День захисника України?

24 серпня — №14

14 жовтня — №19

22 Пригадай, яких птахів називають перелітними.

23 Полічи, скільки очок тобі вдалося отримати.

Джерела запозичення

1. Т. Лисенко. Веселик. — Вид. 2-ге. — К.: — ВД «Стилос»: ПЦ «Фоліант», 2003. — 220 с. (с. 70).
2. Качан А.Л. Листи з осіннього саду: лірика, ігрова поезія. — К.: Веселка, Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2013. — 64 с. (с. 42).
3. Вірш «Мікроби» (Промінець. Читанка для малят. / Укл. Пароно-ва В.І. — Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2012. — 344 с. (с. 289)).
4. https://www.dissapore.com/grande-notizia/10-frutti-antichi-facili-da-trovare/
5. https://shop.farmingphotography.co.uk/products/john-deere-9rx-ploughing-poster-print
6. https://www.telegraph.co.uk/gardening/9724821/Seven-step-winter-garden-clean-up.html
7. https://www.fginsight.com/news/news/bigger-than-expected-beet-crop-prolongs-campaign-49657
8. https://puppytoob.com/dog-pictures/a-gallery-of-dogs-who-know-how-to-stretch/
9. https://www.businessinsider.com/denver-is-getting-slammed-with-a-blizzard-2016-3
10. https://ostrog.rayon.in.ua/news/108669-ozheleditsia-meshkantsiv-ostrozhchini-zaklikaiut-buti-oberezhnimi-na-dorogah
11. https://santafebotanicalgarden.org/december-2012/
12. http://7-themes.com/6885155-snowy-tree-pictures.html
13. http://www.biopix.info/asarabacca-asarum-europaeum_photo-17515.aspx
14. https://sadovniki.com.ua/chem-ukryt-klubniku-na-zimu
15. https://tasha-jardinier.livejournal.com/47736.html
16. http://dovidkam.com/remont/teplicy-ta-parniki/viroshhuvannya-zeleni-v-teplici-yak-biznes.html
17. https://www.freepik.com
18. https://www.wikipedia.org
19. https://pixabay.com

Відгадки

с. 41. Восени. Влітку.

с. 45. Вітер.

с. 72–73. Цукровий буряк. Соняшник. Кукурудза.

с. 96. Зуби.

с.126. Сніг.

с. 132. Бурулька.

ЗМІСТ

ВСТУП 4

МОЯ ШКОЛА 5
У школі 6
Права та обов'язки школярів 6
Безпека у школі 8
Шляхи виходу учнів зі школи у разі виникнення надзвичайних ситуацій 10
Блокнот-планер 11

Інформація. Дії з інформацією 12
Що вивчає інформатика. Правила поведінки в комп'ютерному класі 12

Мій клас 14
Спільнота класу 14
Культура спілкування 16
Шкільні традиції 18
Підставка для шкільного приладдя 19
Інформація та повідомлення ... 20

Мікрорайон школи 22
Дорога до школи 22
Безпека на дорозі. Дорожня розмітка 24
Перехід дороги на регульованому і нерегульованому перехресті ... 26
Доміно «Дорожні знаки» 27
Як ми сприймаємо інформацію. Інформація правдива і неправдива 28
Підсумовуємо разом 30

МІЙ ДІМ — ЗЕМЛЯ 31
Планета Земля 32
Земля — планета, на якій я живу 32
Чому буває день і ніч 34
Чому бувають пори року 36
Інопланетянин 37
Інформаційні процеси 38

Я пізнаю природу 40
Що таке явища природи 40
Як відбувається колообіг води в природі 42
Чому буває вітер 44
Човник 45

Комп'ютерні пристрої для виконання дій з інформацією 46
Історія створення комп'ютера 46

Я спостерігаю за погодою 48
Погода та її складові 48
Ракета 49
Як вимірювати температуру 50
Як передбачають погоду 52
Види сучасних комп'ютерів ... 54
Підсумовуємо разом 56

ОСІНЬ 57
Осінні явища в природі 58
Осінні явища в неживій природі 58
Осінні явища в житті рослин 60
Осінній пейзаж 61
Плоди і насіння рослин 62

Комп'ютер та інші пристрої для роботи з інформацією 64
Осінні турботи тварин і людей 66
Як тварини готуються до зими 66
Осінь — грибна пора 69
Осінні турботи в містах і селах рідного краю 71
Пакетик для насіння 73
Комп'ютерна миша. Увімкнення та вимкнення комп'ютера 74
Мої герої 76
День захисника України 76
Ми пам'ятаємо наших героїв 77
Зайдімо в музей 79
Букет герою 81
Клавіатура. Основні клавіші керування роботою комп'ютера. Зміна мовних режимів 82
Підсумовуємо разом 84
МОЄ ЗДОРОВ'Я 85
Здорове тіло 86
Я росту і розвиваюсь 86
Моя гігієна 88
Фізичні вправи і здоров'я 90
Собачка 91
Безпека персональних даних 92
Харчування і здоров'я 94
Моє харчування 94
Як правильно доглядати за порожниною рота 96
Як поводитися за столом 98
Сервірування стола 99
Використання комп'ютерних пристроїв для навчання 100
Як уберегтися від хвороб ... 102
Здоров'я і хвороби 102
Інфекційні захворювання ... 104
Загартовування 106
Виноград у вазі 107
Об'єкт. Властивості об'єкта 108
Об'єкти навколишнього світу 108
Мої звички 110
Корисні та шкідливі звички ... 110
Розпорядок дня школяра ... 112
Порядок і дисципліна 114
Моя вулиця 115
Властивості об'єктів 116
Підсумовуємо разом 118
ЗИМА 119
Зимові явища в природі 120
Ознаки зими в неживій природі 120
Рослини взимку 122
Гілочка в інеї 123
Тварини взимку 124
Значення властивостей 126
Зимові турботи людей 128
Турбота людей про тварин узимку 128
Праця людей узимку 130
Правила безпечної поведінки взимку 131
Сніговичок 133
Інформаційні об'єкти 134
Підсумовуємо разом 136
Перевіряю свої знання 137
Джерела запозичення 141
Відгадки 141

Відомості про стан підручника

№	Прізвище та ім'я учня	Навчальний рік	Стан підручника		Оцінка
			на початку року	в кінці року	
1					
2					
3					
4					
5					

Навчальне видання

БУДНА Наталя Олександрівна, ГЛАДЮК Тетяна Володимирівна,
ЗАБРОЦЬКА Світлана Григорівна, ЛИСОБЕЙ Людмила Василівна,
ШОСТ Наталія Богданівна

Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ

Підручник для 2 класу закладів загальної середньої освіти

(у 2-х частинах)

Частина 1

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України

Видано за державні кошти. Продаж заборонено

При оформленні підручника використані такі інтернет-джерела:
https://morguefile.com/ https://pixabay.com/ https://freepik.com/

Головний редактор *Богдан Будний*
Редактор *Ірина Чорненька*
Обкладинка *Ростислава Крамара*
Художники *Світлана Радчук, Лілія Рейко, Вікторія Дунаєва, Оксана Бурда, Євгенія Рудюк*
Комп'ютерна верстка *Галини Телев'як*
Технічний редактор *Неля Домарецька*

Підписано до друку 14.05.2019. Формат 70x100/16.
Папір офсетний. Гарнітура Pragmatica. Друк офсетний.
Умовн. друк арк. 11,700. Умовн. фарбо-відб. 46,800. Обл.-вид. арк. 9,240.
Тираж 22 749 пр. Зам. 487/04

Видавництво «Навчальна книга – Богдан»
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 4221 від 07.12.2011 р.

Навчальна книга – Богдан, просп. С. Бандери, 34а, м. Тернопіль, 46002
Навчальна книга – Богдан, а/с 529, м. Тернопіль, 46008
тел./факс (0352) 52-06-07; 52-05-48
office@bohdan-books.com www.bohdan-books.com

Надруковано на ПП «Юнісофт», вул. Морозова, 13б, м. Харків, 61036
Свідоцтво серія ДК №3461 від 14.04.2009 р.